

ELINTÄRKEITÄ ASIOITA

Ikkuna lasten kokemusten syvempään ymmärtämiseen

Sari Saaristo, Sari-Anne Paaso, Suvi Nieminen & Katriina Nokireki

Pesäpuu on lastensuojelun kehittämissyhteisö, jonka tehtävänä on lisätä lasten ja heidän läheistensä hyvinvointia lastensuojelussa. Toimintamme perustuu vahvaan kumppanuuteen ja tuotamme lasten ja nuorten omiin kokemuksiin perustuvia ja kehittämistyössä syntyviä toimintamalleja, tietoa, materiaaleja ja koulutuksia. Pesäpuun materiaalit tunnustat rekisteröidystä tavaramerkistä LUPAUS LAPSELLE®. Toimintamme on yleishyödyllistä.

Tekijätiedot

Kirjoittajat: Sari Saaristo, Sari-Anne Paaso, Katriina Nokireki &

Suvi Nieminen

Taitto: Anniina Lius

Copyright: Pesäpuu ry

Painopaikka: PunaMusta Oy, 2022

www.pesapuu.fi

ISBN: 978-952-7208-66-3

ELINTÄRKEITÄ ASIOITA

*Ikkuna lasten kokemusten syvempään
ymmärtämiseen*

SISÄLLYSLUETTELO

6

Johdanto

Miksi niin tavalliset asiat ovat elintärkeitä?

8

1. Tärkeä koti

– kodista ja perustarpeista

22

2. Melkoinen myräkkä

– turvallisuudesta ja peloista

34

3. Viestivarpusen laulu

– ikävästä ja kaipauksesta

44

4. Kiva kaveri

– kavereista ja erilaisuuden kokemuksesta

56

5. Mainio ja Zataar

– väkivallasta ja siitä puhumisesta

68

6. Seeprojen luona

– kiireellisestä sijoituksesta ja väliaikaisesta asumisesta

80

7. Juurista ja unelmista

JOHDANTO

Miksi niin tavalliset asiat ovat elintärkeitä?

*“Kirahviryhmissä lapset sanoittavat tärkeiksi asioiksi niin tavanomaisia asioita, että ne tuntuvat ensi kuulemalta niin itsestään selviltä. Aikuisen olisi kuitenkin hyvä pysähtyä miettimään MIKSI? Miksi sijoitettu 4-vuotias sanoo, että on tärkeää, että kotona saa ruokaa? Katsoessa pientä lasta silmiin voi olla vaikeaa uskaltaa kohdata kaikkea hänen kokemaansa. Ruoka toden totta on tärkeää. Olen itsekin kaivanut ulkona roskapönttöjä päivällisen toivossa, neljän vuoden ikäisenä.” **

Kirahvityössä kehitämme lastensuojelua yhdessä pienten lasten kanssa. Kädessäsi on Kirahvi Mainion kirjasarjaan perustuva kirja aikuiselle. Tämän kirjan tarkoituksena on valaista syvemmin niitä teemoja, joita Kirahvi Mainion tarinat käsittelevät. Haluamme lisätä ymmärrystä siitä, kuinka merkityksellistä on pysähtyä lasten ajatusten ja kokemusten äärelle. Haluamme myös, että aikuiset pysähtyvät miettimään, kuinka suurista ja lapsen identiteetin kannalta oleellisista asioista on kyse.

Sijaishuoltoon saapuessaan lapsi on voinut kohdata sellaista kaltoinkohtelua, jota aikuisen on vaikea edes kuvitella. Kun lapsen perustavanlaatuiset tarpeet eivät tule kohdatuksi – jos lapsi näkee nälkää tai väkivaltaa, hän joutuu pelkäämään öisin tai hänet jätetään yksin pitkiksi ajoiksi – koko lapsen perusturvallisuus järkkyy. Jos lastensuojelussa ei pystytä antamaan korjaavia kokemuksia, varjostavat nämä traumat ihmisen elämää pitkälle aikuisuuteen asti.

Lastensuojelusta aikuistuneiden kokemusten mukaan näitä haasteita ei sijaishuollossa aina onnistuta näkemään, vaan traumat usein uusiutuvat tai syventyvät sijaishuollon aikana. Myös Kirahvitoiminnassa mukana olevat pienet lapset puhuvat toistuvasti turvallisuudesta ja perustarpeista. Teema nousee esiin lasten kertomana vuodesta toiseen. Toivottavasti tämä kirja antaa lisäymmärrystä ja välineitä vaikeidenkin teemojen käsittelyyn yhdessä lapsen kanssa.

”Kun on kuullut kommenttia koko ajan, että on vaikea ja vaikeahoitoinen lapsi. Jos aikuinen vaan olisi ymmärtänyt, miten itse koen asiat, ruuan, unen, turvallisuuden, niin uskon, että olisin voinut olla vähän helpompi lapsi. Olisi ollut helpompi toipua ja mieltä kuntoutumista.”

Tämä kirja sai alkunsa niistä kokemuksista ja palautteista, joita vuosien aikana saimme Kirahvi Mainion kanssa työskennelleiltä lapsilta ja aikuisilta. Palautteiden myötä ymmärsimme, että nämä samat, perustavanlaatuiset teemat koskettavat syvästi eri ikäisiä sijaishuollossa kasvaneita ihmisiä, ei vain lapsia. Esiin nousi myös haikea toive: *“Olisipa meillä ollut lapsina mahdollisuus tutustua Kirahvi Mainioon.”* Ja: *“Kunpa lastensuojelun työntekijät ymmärtäisivät, kuinka isoista asioista on kyse lapsen identiteetin rakentamisen ja hyvinvoinnin kannalta.”*

Vuosina 2021–2022 järjestimme Kirahvi Mainion kirjojen teemoista keskustelutilaisuuksia, joihin kutsuimme mukaan eri-ikäisiä sijaishuollossa aikuistuneita henkilöitä. Keskustelut kirjattiin muistiin nimettöminä. Tämä kirja on syntynyt näiden keskustelujen pohjalta. Kursiivilla olevat lainaukset ovat keskustelusitaatteja. Mukana on myös poimintoja pienten lasten Kirahviryhmissä esiin tuomista asioista sekä perhehoitajien mietteitä.

“Näen Kirahvi-kirjat ja keskustelut, jotka on käyty tätä julkaisua varten, rakkauden osoituksena lapsille.”

“Olen superonnellinen, että Pesäpuussa pienten lasten kanssa tehtävän työn kautta on voitu tavoittaa heille tärkeitä turvallisuuden teemoja sekä avata heidän kokemusmaailmaansa. Toivon sydämestäni, että jokainen sijaishuollon lapsi tulisi näissä asioissa kohdatuksi ja kuulluksi, eivätkä aikuiset liiaksi olettaisi tai kiireissään ohittaisi lasten ajatuksia.”

Toivomme, että tämä kirja lisää lastensuojelun työntekijöiden ja perhehoitajien ymmärrystä siitä, kuinka merkityksellisiä pienen sijaishuollossa elävän lapsen näkökulmasta ovat nekin perusasiat, jotka ensikuulemalta saattavat aikuisen korvaan kuulostaa itsestäänselvyyksiltä.

Lapsen kuunteleminen vaatii rohkeutta tarkastella näitä asioita myös omassa itsessä. Olemmeko valmiita kohtaamaan lapsen pelot ja turvattomuuden? Olemmeko valmiita ymmärtämään ja näkemään päällimmäisenä näkyvän käyttäytymisen taakse? Jotta voimme olla aikuisina läsnä lapsille, on oleellista tunnistaa, miten omat lapsuuden kokemuksemme vaikuttavat ajatteluamme, arvoihimme ja tunnereaktioihimme. Siksi kunkin luvun loppuun on koottu pohdintakysymyksiä aikuisille sekä tehtäviä, joita lapsi ja aikuinen voivat teemaan liittyen tehdä yhdessä.

Kiitos, kun luet!

**Kirahvit – kurkistuksia lasten kanssa tehtävään lastensuojelun kehittämistyöhön. Pesäpuu ry.*

1. TÄRKEÄ KOTI

– Kodista ja perustarpeista

Kirahvi Mainion kirjassa Tärkeä koti käsitellään kotiin ja kodin teemaan liittyviä kysymyksiä. Kirjassa kerrotaan, kuinka Kirahvi Mainio kasvoi ensin kirahviäidin masussa, mutta asuu nyt elefanttiperheessä elefanttivelji Krokotiilin ja tiikerinpentu Erkkö Kekkonen kanssa.

”Mutta minä en ole aivan varma, mitä koti edes tarkoittaa.”

”Sehän on helppo asia!” sanoo Krokotiili.

”Onko?” Mainio ihmettelee.

”On! Kotona on sänky, jossa on tyyny ja peitto, ja siellä nukutaan. Eikä koti voi olla ulkona”, Krokotiili vastaa.

”Ja ruokaa!” Erkkö Kekkonen kiljaisee.

”Niin...”, Mainio sanoo mieteliäänä. ”Minulle on tärkeää, että kotona voi leikkiä ja siellä on leluja. Eikä siellä tarvitse pelätä ketään eikä mitään.”

”Hmm... ja koti voi olla missä vain! Tulithan sinäkin meille”, Krokotiili oivaltaa.

Toden totta. Joillakin voi olla monta kotia. Mainio kasvoi kirahviäidin masussa ja asuu nyt elefanttiperheessä Krokotiilin ja Erkkö Kekkonen kanssa.

Sijaishuollossa asuvalle lapselle oman kodin määrittely voi olla vaikeaa. Sijaishuoltoon saapuessaan lapsen kokemus kodista väistämättä muuttuu: on koti, johon lapsi syntyi ja koti, jossa hän asuu nyt. Tai ehkä lapsella on jo takanaan useita asuinpaikkoja, joista toiset ovat tuntuneet lapsesta enemmän kodilta kuin toiset.

Mitä koti merkitsee?

Sijaishuollossa on usein niin, että aikuiset määrittävät lapsen puolesta paikan, jossa lapsi asuu ja paikan, josta puhutaan lapsen kotina. Lapsen kokemus ei välttämättä ole aina sama kuin aikuisen näkemys.

”Sijaishuollossa asuvien lasten kanssa on tärkeää puhua kodista. Koti-sanaan voi liittyä turvattomuutta ja vaikeita tunteita. Ja vertailua muiden koteihin. On tärkeää puhua, että ihmisellä voi olla monta kotia ja että koti voi vaihdella ja että koteja on erilaisia.”

”Koti-sana on itselle tosi ristiriitainen. Monesti aikuiset määrittävät lapsen puolesta, mikä se lapsen tai nuoren koti on.”

Lastensuojelusta aikuistuneet henkilöt pitivät kirjasarjan teemoihin liittyvissä keskusteluissa tärkeänä, että lapsi saisi itse määritellä sen paikan, jota hän haluaa kutsua kodiksi: minkä asuinpaikan tai mitkä paikat hän kokee kodikseen?

”Ollaan tavattu myös sellaisia laitosten aikuisia, jotka ovat kieltäneet lapsia tai nuoria sanomasta laitosta kodiksi, koska se ei ole aikuisten mielestä luonnollista.”

”Oma koti oli hyvin erilainen kuin muiden kodit. Lopulta, kun minut otettiin huostaan, ei aikuiset auttaneet pohtimaan tai työstämään, että saako esimerkiksi ajatella tai sanoa, että minulla on kaksi kotia.”

”Sana kotiloma mietityttää minua ja jakaa ajatuksia. Että mitä se tarkoittaa, että lähtee kotiin lomalle..? Ja kun en halunnut sinne kotiin mennä, niin karkailusta syytettiin. Aikuiset ajatteli, että ei voi haluta karata kotoota.”

”Röökinhaju ja epäsiisteys aiheutti, että en halunnut muuttaa takaisin kotiin. Isompana tajusi, että muilla on kotona siistimpää esimerkiksi. Onko minun pakko ajatella kotia kotina? Ajattelen pikemminkin, että minun perheeni asui paikassa, jota en kutsunut kodiksi.”

Myös lastensuojelun termistöä poimitut käsitteet saattavat hämmentää lasta. Lapsen kanssa voi miettiä sanoja ja käsitteitä sekä yhdessä sopia, millä eri sanoilla koteja voi kuvata ja miten niistä voisi puhua lapselle mieleisellä tavalla.

”Kodin ulkopuolelle sijoittaminen on aiheuttanut toiseutta, kun ulkopuolelle sijoittaminen tuntuu siltä, kuin tarkoitettaisiin, että asun metsässä.”

*”Koti ei voi olla
ulkona.”
Kirahvikerholainen*

Turvallisesti kotona

*”En aio koskaan sanoa sua äidiksi!” uhosin sijaisäidilleni uuteen perheeseen päästyäni. Pituuteni ylettyi hänen napaansa asti, mutta taistelin silti. Mitä muutakaan olisin voinut? Kuvitellaan tilanne, jossa aikuisiällä oma puoliso vaihtuisi varoittamatta vuosien yhdessäolon jälkeen. Yhtäkkiä ovesta astuisi sisään sinulle täysin vieras ja tuntematon taho. Hän kohtelisi sinua huolehtivan kumppanin tavoin: valmistaisi ruokaa, siivoaisi ja tarjoaisi sylin, mihin mennä. Minkä tunteen tavoittaisit? Hämmästyttä seuraisi mitä todennäköisemmin pelko, ja pelkoa seuraisi viha. Tivaisit, missä puolisisi on. ”Ikävä kyllä hän ei pysty huolehtimaan sinusta juuri nyt”, sinulle vastattaisiin. ”Miten niin ei pysty? Vielä tänä aamuna kaikki on ollut kuten aina ennenkin... ihan normaalisti.” **

Sijaishuollossa asuvalle lapselle muuttaminen uuteen kotiin järjestyttää koko sen hetkistä elämää, koska samalla yleensä lähimmät aikuiset ja muut perheenjäsenet vaihtuvat. Fyysinen kotipaikka vaihtuu, tilalle tulevat uudet tavarat ja uudet tavat – uusi asuinympäristö, uusi koulu, uusi päiväkotiki sekä aivan uudet ihmiset, joista pitäisi nyt tulla ne uudet arjen lähimmät ja luotetut ihmiset.

”Sen lisäksi, että tilat vaihtuneet, myös ihmiset ovat samalla vaihtuneet. Ja toisinpäin. Kaikki muuttuu. Mistä kaikesta koti rakentuu? Mitä kaikkea mahtuu neljään kirjaimeen?”

Lapsella saattaa olla kokemuksia kodista, jossa on voinut olla mielenterveys- ja päihdeongelmia, ehkä myös väkivaltaa sekä monenlaista kaltoinkohtelua. Se on ollut lapselle ehkä hyvinkin vahingollinen, mutta samalla tuttu kasvuympäristö, johon lapsi on yrittänyt sopeutua ja jonka eriskummallisuuksissa lapsi on joutunut selviytymään parhaansa mukaan.

Uusi koti voi tuntua lapsesta erilaiselta ja vieraalta – todennäköisesti se myös tuoksuu erilaiselta, siellä näyttää erilaiselta ja toimitaan eri lailla kuin hänen aiemmassa kodissaan. Ehkä lapsella on jo ollut monta kotia ennen tätä, ja asettuminen jälleen kerran uuteen paikkaan on hankalaa tai pelottavaa. Ehkä hän ikävöi johonkin toiseen kotiin, toisten ihmisten luo – tai kaipaa toisesta kodista tuttuja asioita.

Aikuisen näkökulmasta lapsen reaktiot ja käyttäytyminen voivat näyttytyä ristiriitaiselta tai vaikeasti tulkittavilta. Eikä ihme, sillä onhan tilanne lapselle hyvin hämmäntävä. Lapsi tarvitsee paljon vierellä kulkemista, kuuntelua, huolien jakamista ja aikuisen turvallista läsnäoloa. Tunnekokemus turvallisuudesta, hyväksynnästä ja yhteenkuulumisesta ei rakennu hetkessä, vaan arjessa kohdaten ja yhdessä tehden.

”Joskus riidellessä sijaisvanhempien kanssa alkoi pelottamaan, että joudunko nyt lähtemään sieltä pois. Riideltiinkö liian kovaa? Mahdollisuus siihen, että joutuisi lähtemään kotoota, ilman oikeaa syytä, oli tosi vahva ja todellinen. Menettämisen pelko kummitteli koko ajan harteilla.”

*Kirahvit – kurkistuksia lasten kanssa tehtävään lastensuojelun kehittämistyöhön. Pesäpuu ry.

*"Koti on siellä, missä on mummo."
- Lapsi kirahvikerhossa*

Lapselle on tärkeää saada kertoa itse, mitkä ovat niitä asioita, jotka tekevät hänelle kodista sen paikan, jota hän haluaa kutsua kodiksi. Parasta on, jos voi tuntea itsensä paitsi hyväksytyksi, myös rakastetuksi.

"Koti on siellä missä sydän on."

"Koti on tila, seinät ja katto, mutta yhtä oleellisesti myös se ilmapiiri. Ei riitä, että lapsella on seinät ja katto, vaan lapsella pitää olla siellä myös turvallinen olo."

Kokemukset sanoiksi

Kirahvi Mainio kokee uudessa kodissaan turvan tunnetta ja saa sijaissariensa kanssa tuntea yhteenkuuluvuutta ja jakamista. Hän saa sanoittaa tunteitaan ja prosessoida tarinaansa yhdessä elefanttiperheen kanssa.

Lastensuojelun asiakkaina kasvaneet henkilöt ovat kertoneet, että jos kotiin liittyviä haastavia tunteita, kysymyksiä ja kokemuksia ei kohdata, vaikuttaa se pitkälle aikuisuuteen. Esimerkiksi häpeän tunteet, koditon olo ja turvattomuus voivat seurata varjona koko elämän.

Koditon olo

"Kun on asunut eri paikoissa, on se aiheuttanut jatkuvaa kodin etsimistä."

Etenkin silloin, jos lapsella on ollut useita kotipaikkojen muutoksia ja lapsesta huolta pitävät aikuiset ovat vaihtuneet usein, saattaa seurata tunne, ettei mikään asuinpaikka tunnu oikein kodilta. Lapsen oikeutta kokea kiintymystä ja jatkuvuutta on tällöin rikottu. Joskus tästä saattaa aiheutua läpi elämän eri vaiheiden kantava tunne, jossa ihminen ikään kuin etsii jatkuvasti kotia, mutta ei tunne olevansa kotona missään.

Lapsesta saattaa tuntua, että koti ei ole vanhempien luona, mutta ei myöskään sijaishuoltopaikassa. Koti on ikään kuin kadoksissa.

"Teini-iässä sitä mietti paljon, että mikä on minun kotini. En tuntenut olevani kotona missään, en sijaisperheessä, enkä biologisen äidin luona."

"Kodittomuus on tuttu tunne. Joskus koti oli sijaisvanhempien luona, mutta ei ole nykyinenkään koti oma koti, vaan luola. Juurettomuus liittyy vahvasti kodittomuuden tunteeseen."

Häpeä

Sijaishuollosta aikuistuneiden henkilöiden keskusteluissa nousi esiin monta kertaa sana häpeä. Häpeä on kokonaisvaltainen kokemus, joka päälle puskiessaan tuntuu valtaavan koko olemassaolon. Häpeä kytkeytyy helposti riittämättömyyden, kelpaamattomuuden, ulkopuolisuuden, huonommuuden tai alemmuuden tunteisiin. Aikuisuudessa häpeä voi oireilla myös vaikkapa suruna, vihana, ahdistuksena, mustasukkaisuutena tai läheisriippuvuutena.

Voimakas häpeä syntyy useimmiten juuri lapsuuden ja nuoruuden kokemuksissa. Haastavissa elinolosuhteissa kasvaneella häpeän tunne voi liittyä moneen erilaiseen asiaan, joita on joutunut kohtaamaan ja kokemaan. Häpeän tunne voi syntyä pelkästään siitakin, että omassa elämässä perusasiat ovat aivan toisin kuin monilla muilla.

"Hirveän moni ei ole biologista perhettäni tavannut, koska olen hävennyt heitä ja heidän ongelmiaan."

"Häpeän oppi. Se ei ollut sisäsyntyistä, alusta asti sitä ei ollut. Maailma opetti häpeään, että se mitä minä olen, on outoa ja kummallista, ja että minussa täytyy olla jotain viallista, jotain mitä pitää piilotella."

Kavereiden kodeissa ja muissa perheissä vieraillessa lapsi voi tehdä monenlaista vertailua. Vertailu voi synnyttää epämääräistä erilaisuuden kokemusta siitä, ettei asu kotona, vaan jossain muualla, muiden ihmisten kanssa.

"Lastenkodissa asuminen oli valtava häpeä, enkä halunnut, että kaverit tietävät, missä asun. Tämä vaikutti varmasti kaverisuhteisiin. Yläastekin valikoitui niin, että se ei ollut ihan lähellä, vaan sain valita kauempana olevan koulun. Häpeä vaikutti kaverisuhteissa paljon."

"Sijaisperhe ja olot siellä hävettivät minua. Syylistin itseäni tilanteesta ja häpesin. Lapsena en osannut sanoittaa tuota tunnetta häpeäksi, mutta tunnistin ne vaikeat ja voimakkaat tunteet."

"Häpeä omasta taustasta ja itsestäni on kulkenut vahvasti matkassa, mutta tunteet ovat myös vaihdelleet, riippuen siitä, missä päin olen asunut ja millaisista ihmisistä kaveripiiri on koostunut."

Hiljaisuus ja vaikeneminen luovat tilan häpeälle. Avoimuus vähentää häpeää ja helpottaa lapsen oloa.

Lastensuojelusta aikuistuneiden henkilöiden puheenvuoroissa nousi esiin se, että lasta pitää auttaa sanoittamaan omaa tarinaansa ja elämäntilanteensa kuvaamista. Tärkeää on sinnikkäästi viestittää, että lapsi on arvokas ja toivottu. On korjaavaa saada kokemuksia siitä, että on riittävä, tärkeä ja ainutlaatuinen.

Ruoka

Ruoka, syöminen ja nälän tyydyttyminen ovat ihmiselämän elinehtoja ja siten tärkeimpiä perustarpeitamme koko olemassaolomme kannalta. Ruuan puuttuminen ja pitkäaikainen nälän kokeminen puolestaan järkyttävät turvallisuuden tunnettamme ja iskostuvat syvälle.

Pienten lasten Kirahviryhmissä olemme huomanneet, että ruoka on erityisen merkittävä puheenaihe lasten keskuudessa. On tärkeää, että jo päivän alussa kerrotaan, milloin syödään ja mitä syödään ja että kaikkea varmasti riittää kaikille.

Sijaishuollossa asuvalla lapsella saattaa olla vaikeita kokemuksia ruokaan ja nälkään liittyen. Ehkä ruokaa ei aina ole ollut ollenkaan tai se on ollut pilaantunutta. Sitä on voinut joutua etsimään tai jopa varastamaan milloin mistäkin. Lapsi on myös saattanut joutua syömään jotain, mikä ei ole ruokaa, pysyäkseen hengissä. Huoli ruuasta ja sen riittävydestä voi seurata lasta aikuisuuteen asti, vaikka olosuhteet olisivat jo pitkään olleet vakaat.

”Ruokaa ei lapsuudessa aina ollut, kun aikuisilla rahat menivät pähteisiin. Ja jos ruokaa oli, niin ne olivat tyyliin homeisia lihapiirakoita. Homeisesta ja pilaantuneesta ruuasta on jäänyt kamala muisto ja kammo. Ruokailu on minulle yhä tosi herkkä ja vaikea aihe.”

”Kun on kokemus jatkuvasta aliravittuna olemisesta, niin ei kai ole ihme, että ruuan merkitys on kriittisen tärkeää vielä aikuisenakin.”

”Mulla pitää aina olla jääkaapissa ruokaa ja maitoa. Jos ne pääsevät loppumaan, koen suurta epäonnistumista, varsinkin nyt kun olen itsekin äiti.”

”Ruoka-ostoksilla tulee optimoitua rahankäyttöä. En tykkää käydä ruokakaupassa muiden kanssa. Ja edelleen on olemassa tietyt turvaruuat kaapissa, ne, joihin on varaa.”

Sijaishuollosta aikuistuneiden henkilöiden keskusteluissa surua, raivoa ja pettymystä herättivät muistot ruualla kiristämisestä tai rankaisemisesta. Ruokaan liittyvän vaikean suhteen kuittaaminen temppuiluksi tai huonoksi käytökseksi aiheutti voimakkaita epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia. Ruualla rankaiseminen voi vaikeiden ruokaan liittyvien kokemusten jälkeen uusintaa ja syventää aiemmin koettua traumaa.

”Itsekin olen varastanut ruokaa tai rahaa siihen. Ruokaan liittyvä kommentointi tai ruuan saannin rajoittaminen ja ruuan kontrollointi on valitettavasti lapsuudesta tuttua.”

”Olisi tärkeää, että aikuiset ymmärtäisivät ja olisivat herkkiä uni- ja ruoka-asioille. Näihin liittyy paljon häpeää.”

”Nämä ajatukset ruuasta juurtuu oikeesti tosi syvälle kehoon ja mieleen.”

”Kyse on perustarpeista, niiden turvaaminen on tärkeitä. Jos ne perustarpeet tulevat jotenkin loukatuksi, ei pelkästään riitä, että niistä jatkossa huolehditaan, vaan niitä tulee oikeasti ymmärtää ja niistä pitää puhua. Se mikä aikuisesta tuntuu pieneltä, ei oikeasti ole pientä.”

Terveen ja positiivisen ruokasuhteen luomiseen voi mennä aikaa. Sen lisäksi, että ruoka täyttää nälän tunteen, tuo se turvaa. Ruualla voi osoittaa myös välittämistä. Ruualla voi hemmotella. Ruuan ääreen voi kokoontua, seurustella, vaihtaa kuulumisia ja nautiskella. Ruoka vaikuttaa keskeisesti lapsen hyvän olon tunteeseen ja sen kautta voi tarjota lapselle korjaavia kokemuksia.

”Sain sijaisperheessä syödä niin paljon kuin halusin ja sain kertoa, mitä halusin kaupasta. Se tuntui siltä, että minusta pidetään huolta.”

Uni ja nukkuminen

Monet sijaishuollossa asuneet lapset muistelevat vielä aikuisenakin uneen ja nukkumiseen liittyviä laiminlyöntejä. On traumaattista, jos nukkumaan käydessä tai öisin on joutunut pelkäämään jotain saamatta siihen lohtua tai turvaa.

”Yöunet olivat milloin missäkin, roskakatoksessa, saunan lauteiden alla jne. Ei ihme, että lapset puhuvat niin paljon nukkumisesta.”

”Omat traumat ovat syntyneet pääasiassa sängyssä ollessa, sänky ei siis ikinä ole ollut minulle turvapaikka. Aina sängyssä on joutunut pelkäämään ja se on ollut paikka, jossa pelot ovat olleet vahvimmillaan. Öisin myös traumat ovat puhjenneet, niin että on herännyt ahdistukseen ja kuolemanpelkoon. Niihin ei lapsena saanut apua. Keho muistaa traumaattisia kokemuksia ja yöllä ihminen on herkillä.”

”Herätä kauhun kyyneleet silmissä.”

”Nukahtamisen hetki on tosi tärkeää, kun silloin pelot ja traumat on herkimmillään.”

Joillekin nukkuminen on tapa paeta pahasta maailmasta ja sen ikävistä tapahtumista. Unien maailmassa on voinut olla turvallisempaa kuin turvattomassa ympärillä vallitsevassa todellisuudessa.

”Nukuin paljon, koska ahdisti niin paljon.”

Sijaishuollossa kasvaneet henkilöt korostivat, miten tärkeää on, että kiinnitetään erityistä huomiota lasten nukkumiseen ja siihen liittyviin, lapselle tärkeisiin rituaaleihin. Peitteleminen, iltasatu ja päivän tapahtumista keskustelu ennen nukkumaanmenoa rakentavat turvallisuuden kokemusta. Ne ovat usein myös niitä merkittäviä hetkiä, jotka muistetaan vielä aikuisuudessakin.

”Hirveän tärkeää oli, että sijaisäidillä oli aikaa istua sängynlaidalla ja että se jutteli ja silitteli niin kauan kuin tarvitsi. Toisessa paikassa ei ollut sama tapa, vaan vaikka pelotti illalla, niin kehoitettiin vain menemään nukkumaan. Hyvä nukkumaanmenorituaali meni siinä rikki.”

*”Koti on siellä, missä missä sänky.”
- Kirahvikerholainen*

”Sijaisperheessä kaikki sijoitetut lapset joutuivat nukkumaan alakerrassa, kun muut nukkuivat yläkerrassa. Eikä yöllä saanut apua pelkoihin.”

”Nukahdan edelleen aikuisenakin peiton alle kokonaan kääriytyneenä, se on yks turvajuttu, että oon kokonaan peitetynä.”

”Sijaisperheissä olisi hyvä olla tukea, ymmärrystä ja apua nukkumiseen liittyvissä asioissa.”

”Ekat peittelyt nukkumaan mennessä sain vasta 10-vuotiaana. Peittely tuntui tosi tärkeältä ja sitä jäi kaipaamaan, kun kasvoi.”

”Kerrossänky oli tosi iso turvantuojia, kun sai nukkua ylhäällä turvassa. Prinsessaverkko toi myös turvaa.”

Lapsen nukahtamiseen liittyvät pelot on hyvä ottaa todesta. Lapsen kanssa voi yhdessä miettiä sopivia tapoja tehdä nukkumisesta turvallinen kokemus. Aikuinen voi jättää esimerkiksi lapsen huoneen oven raolleen tai yövalon palamaan. Lapsi voi haluta tietää, että aikuisen voi yöllä pyytää apuun, jos pelottaa.

Perustarpeista syntyy perusturvallisuus

Kun puhumme Kirahvikerhoissa lasten kanssa kodista, nostavat lapset toistuvasti esiin perustarpeiden tärkeyden. Koti, oma sänky ja nukkuminen, ruoka ja lelut luovat lapselle turvaa ja ovat äärimmäisen tärkeitä asioita.

Se, mikä aikuisen näkökulmasta voi tuntua itsestään selvältä arjen osaselältä tai pieneltä huolenaiheelta, ei ole pientä tai vähäistä lapsen mielessä. Sillä kun perustarpeet eivät täyty, järkkyy perusturvallisuus.

”Se mitä tapahtunut jo 2-vuotiaana, vaikuttaa vielä kolmekymppisenä. Kyse ei ole höpöhöpöstä, kun puhutaan unesta, leikistä ja muista perustarpeista, kuten vaikka ruuasta, vaan ne ovat oikeasti tärkeitä asioita, jotka tulevat elämän varrella useasti kipeinä vastaan, ja jotka vaikuttavat aikuisuuteen asti.”

”Toivoisin ammattilaisille ymmärrystä, että lapsen käytöksen taustalla voi olla sellaisia isoja juttuja, mistä et voi tietää, jos et edes koskaan kysy niistä.”

”Perustarpeet ovat niin inhimillisiä perustarpeita, että niillä voi saada paljon ikävää aikaan, jos niitä rajoitetaan tai niillä rangaistaan.”

”Kuinka moni lapsi leimataan vaativaksi vaan sen takia, että nämä asiat, kuten koti, uni ja niin edelleen leimataan itsestään selvyyksiksi, vaikka lapsella niihin liittyy puutteita ja suuria pelkoja.”

”Just toi, että rangaistukset kohdistuvat inhimillisiin perustarpeisiin, on kaikista pahinta, koska niistä on usein ollut puutteita siellä biologisessakin kodissa.”

Perhehoitajalta:

Kun perhehoitajana avaan kotini oven, en vielä tunne Sinua. Mutta haluan toivottaa Sinut tervetulleeksi. Haluan sanoa Sinulle, että tämä on nyt yhteinen kotimme. Sinä saat tehdä tänne kotoisan olon itsellesi ja jos vain annat minun auttaa, niin olen tässä tukenasi. En halua olettaa ennalta tai tietää puolestasi. Toivon, että voimme tutustua, ja että saan pala palalta oppia tuntemaan, millainen olet, mistä pidät, mistä unelmoit. Mitä pelkää, mihin tarvitset apua ja tukea? Miten sinua saa lohduttaa, milloin haluat syliin? Mikä saa sinut tuntemaan iloa? Haluan, että koet täällä olosi hyväksytyksi, turvalliseksi ja että tiedät, että Sinusta välitetään. Mihinkään ei ole kiire. Olet tervetullut.

Lapsuusmuistojani ja ajatuksiani kodista

Koti on merkinnyt minulle elämäni aikana monenlaisia asioita. Monesti kuitenkin sitä, mikä minulta on puuttunut. Muistan lapsena ihmetelleeni, ehkä jopa hieman kateellisenä, kun muut olivat niin innoissaan päiväkodin portilla odottamassa, että vanhemmat tulisivat hakemaan kotiin. Minä olin se, joka kiipesi aidan yli ja karkasi, jotta ei tarvitsisi mennä kotiin.

Myöhemmissä vaiheissa elämäni sain kokemuksia sellaisista kodeista, joissa oli hyvä olla. Ne saattoivat olla kotini vain viikonlopun tai vaikka muutaman viikon ajan. Niillä on erityinen paikka sydämessäni kuitenkin siksi, että niissä sain kokea olevani turvassa. Sain harjoitella päivärytmiä, leikkimistä, omista tavaroista huolta pitämistä, lepäämistä ja kaikenlaista tavallista elämää, jota en ollut 6-vuotiaaksi saakka juurikaan saanut kokea. Sain niissä kodeissa hellyyttä, hyväksyviä katseita, huolenpitoa sekä vilpittöä välittämistä, vaikka olin varmasti suorastaan vastenmielinen, vaatteeni haisivat tupakalta ja käyttäydin aikuisia kohtaan uhmakkaasti. Silti monet ihmiset avasivat kotinsa oven minulle ja pitivät hetken turvassa.

Syntymäkotini lisäksi minulla on myös yksi kipeä kokemus sellaisesta kodista, joka avasi ovensa minulle, mutta se oli vain talo. Talo, jossa piti asua niin, ettei aiheuta kenellekään vaivaa tai häiritse. Koulupäivän jälkeen tuli olla mieluiten ulkona, koska ulkoilu tekee lapselle hyvää. Perustelun takaa oli havaittavissa kuitenkin jo kaukaa ajatus siitä, että "poissa silmistä, poissa mielestä". Ilmapiiiri oli jännitteinen, piti varoa sanojaan ja askeliaan. Silloin, kun jotain kysyttiin ja jos ei osannutkaan vastata, vastasi väärin tai tuli ymmärretyksi väärin, se oli perheen aikuisten mielestä valehtelua ja siitä rankaistiin. Jos jokin asia pelotti ja siitä yritti sanoa, jäi todennäköisesti joka tapauksessa yksin. Ei kannattanut siis juurikaan suutaan avata, ettei tuntuisi lisää kipeältä. Sitten aikuiset ihmettelivät keskenään, että mikä on, kun tyttö ei kotiudu. Jälkeenpäin yritin kohdata näitä aikuisia. Toinen koki, ettei hänen tarvitse tavata enää minua ja toinen tuli perustelemaan, että olihan meillä kivojakin hetkiä joskus. En kanna tätä taloa kohtaan enää kaunaa, enkä ole katkera, mutta toivoisin, ettei kukaan lapsi joutuisi kohtaamaan enää sellaista. Sitä, että aikuiset eivät ole sinuja itse itsensä kanssa tai että heillä on käsittlemättömiä tunnelukkoja, jotka estävät avaamasta talon oven lisäksi sydämensä lapselle.

Koko lapsuuteni ja nuoruuteni olen odottanut, että kasvan aikuiseksi ja että minulla olisi oma koti. Saisin päättää itse asioista sekä siitä, kenelle kotini oven avaan. Minun ei tarvitsisi ikinä enää istua yksin yöllä vaatehuoneessa ja kuunnella vieraiden ihmisten viinanhuuruisia keskusteluita, jotka johtavat jossain vaiheessa tappeluun ja sireenien ääneen. Minun ei tarvitsisi ikinä enää kerätä lasinsiruja kaljantahmaiselta lattialta ja itkeä rikki menneitä pieniä posliinieläimiä.

Tänä päivänä, kun asun kodissani yhdessä pienen poikani kanssa, olen kiitollinen niistä kaikista kodeista, joissa olen saanut asua. Ne ovat antaneet minulle jokainen jotakin, ja siksi koen toisinaan olevani suorastaan rikas. Toisaalta olen saanut näissä kodeissa nähdä ja kokea niitä asioita, joita en halua viedä omaan kotiini. Olen voinut poimia jokaisesta kodista jonkin minulle tärkeän asian mieleeni, ja nyt vuosia myöhemmin saan nauttia niistä asioista oman poikani kanssa meidän kodissamme.

Meillä on tänä päivänä keittiön pöydällä kaunis peltinen keksipurkki, jossa on aina keksejä. Keittiön ikkunalasien välissä asuu kukkopilliperhe. Siivouspäivä on torstaisin. Ruokapöydässä syödään yhdessä ja vaihdetaan kuulumisia. Iltasadun jälkeen vielä jutellaan, mitä päivän aikana on tehty ja mitä huomenna tapahtuu. Ikinä ei anneta auringon laskeutua riidan ylle. Meidän kotiimme saavat tulla aina kaverit ja ystävät ja kaikille on ruokaa tarjolla. Meidän kodissamme saa itkeä ja kiukutella, mutta meillä myös sovitaan ja kerrotaan ääneen, että rakastetaan. Kaikki ne kodin kokemukset lapsuudesta ovat valtavan merkityksellisiä.

Olen kertonut pojalleni avoimesti siitä, että kaikki lapset eivät voi asua omassa syntymäkodissaan, ja että äiti on asunut monenlaisissa kodeissa, joissa äidistä on pidetty hyvä huoli. Tästä hän kertoi eräänä päivänä ystäväperheemme lapselle ja jatkoi: "Mutta ei ole väliä missä kodissa lapsi asuu, kunhan siellä leikitään ja rakastetaan."

Nimimerkki: Ei enää koskaan koditon

POHDITTAVAKSI:

Mitä sana koti tuo sinulle mieleen?

Millaisista asioista sinulle tulee kotoisa olo?

Millainen koti sinulla oli lapsena?

Minkälaisia iltarutiineja perheessäsi oli?

Mitä muistoja sinulla liittyy ruokailuhetkiin lapsuudessasi?

Mikä oli lempilelusi ja mitä leikit lapsena?

LAPSEN KANSSA:

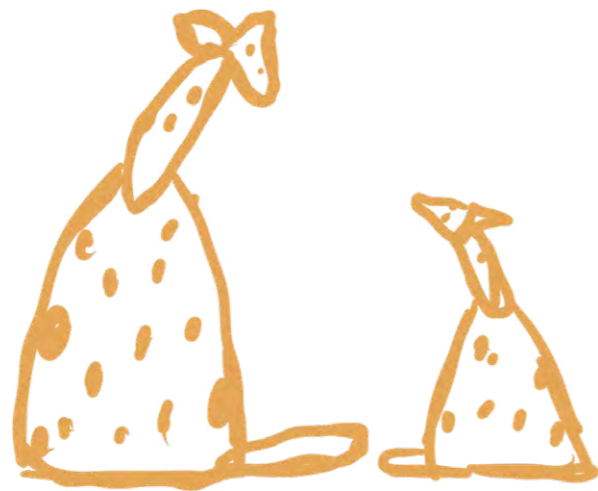
Rakentakaa Kirahvi Mainiolle koti. Onko Mainiolla yksi vai monta kotia?

Mitä kodissa/eri kodeissa on kiva tehdä?

Lapsi voi myös valokuvata omassa kodissaan hänelle tärkeitä paikkoja tai tärkeitä asioita.

Pyydä lasta kertomaan, mitä hän kuvasi ja kirjaa lapsen kertoma sanasta sanaan muistiin.

Keskustelkaa, millaisia iltarutiineja lapsella on. Miettikää lapsen kanssa, mitä hän toivoo aikuiselta, kun mennään nukkumaan? Millaisista ruuista lapsi pitää?

2. MELKOINEN MYRÄKKÄ

– Turvallisuudesta ja peloista

Melkoinen Myräkkä -kirjassa Kirahvi Mainio lähtee sijaisperheensä kanssa eväsretkelle. Kesken retken tulee myrsky, ja lapsia pelottaa. Lapsille turvallisuutta tuo uninalle, äiti, isi, veli tai sisko. Mainion mielestä on tärkeää, että aikuiset kysyvät, mikä on hätänä, kuuntelevat ja lohduttavat.

“Minua pelottaa välillä öisin”, Mainio sanoo. “Pelkään silloin, että sängyn alla on jotain kamalaa. Pelottaa, vaikka vanhemmat sanovat, ettei siellä ole mitään.”

“Ja joskus aikuisetkin voivat tuntua pelottavilta” Mainio jatkaa.

“Entä mikä auttaa, jos pelottaa?” elefanttivanhemmat kysyvät.

“Uninalle!” Mainio vastaa.

“Äiti, isi, veli tai sisko voi auttaa, kun pelottaa”, Krokotiili sanoo. “Ja on tärkeää, että aikuiset kysyvät, mikä on hätänä, kuuntelevat ja lohduttavat”, Mainio lisää.

Kaikki lapset kokevat joskus pelkoa. Pelkoja on erilaisia ja niiden voimakkuus vaihtelee. Lapsi, joka on kokenut kaltoinkohtelua, voi pelätä asioita, jotka muille vaikuttavat neutraaleilta. Lapsen kokemusmaailma heijastuu hänen kokemuksiensa pelkoihin. Lapsi voi esimerkiksi pelätä hysteerisesti pimeää, erilaisia ääniä ja hajuja, yksin nukkumista, huutavia aikuisia tai erilaisia arjen tilanteita, joissa on aiemmin kohdannut uhkaa.

Turvattomuuden tunne

Kaikille lapsille, mutta aivan erityisesti sijaishuollossa asuvalle lapselle, on tärkeää tuntea, että on turvassa. Lapsi ei välttämättä osaa sanallistaa turvallisuuden tai turvattomuuden kokemusta, mutta usein hän pystyy tuntemaan ja vaistoamaan herkästi, milloin tilanne on hyvä ja turvallinen tai pelottava ja turvaton.

”Onko turvallisuus jotain mitä on silloin kuin ei ole turvatonta? Lapsena sitä ei aina oikein tunnistanut turvallisuuden tunteita. On helpompi tunnistaa turvattomuuden tunteita, kuin sitä turvallisuuden tunnetta.”

Pelot tuntuvat: ne saavat vatsan kivitämään, tai voi tuntua siltä, että kurkkua kuristaa. Pelkojen ja turvattomuuden tunteiden helpottamiseen ei ole mitään yhtä kaikille sopivaa keinoa. Siinä missä toinen hakeutuu syliin, toinen kavahtaa kosketusta. Toinen haluaisi mieluiten nukkua yksin lukittavan oven takana, toinen mieluiten ihan liki toista ihmistä. Sen lisäksi, että meillä jokaisella on erilaisia mieltymyksiä, sijaishuollossa asuvan lapsen aiemmat elämänvaiheet, hänen kiintymyssuhteisiinsa liittyvät kokemuksensa sekä mahdolliset traumansa vaikuttavat siihen, miten hän kokee pelkoja ja reagoi niihin.

”Voiko syli tuntua turvalliselta, jos ei ole sitä koskaan kokenut? Tai jos kosketus ei ole ollut lapselle aiemmin turvallista, ei lapsi sitä halua nytkään. Turvallinen kosketus on opittava tavallaan uudelleen.”

”Triggerien tai traumojen laukeaminen ei katso aikaa tai paikkaa. Ne ovat tosi turvattomia hetkiä, kun ahdistus tai turvattomuus iskee. Se on sitä, että tietyt asiat tai tilanteet laukaisevat yhtäkkiä pohjatonta turvattomuuden tunnetta.”

”Välillä vieläkin tulee tukala olo, kun näkee juopottelevia porukoita kaupungilla. Tai kun lapsena näki aikuisella kaljatölkkejä kädessä. Tuli kauhea olla.”

Aikuinen:
”Milloin on turvallista”
Lapset:
”Ettei tarvitse pelätä.”
”Ettei ole tulipaloa tai mitään sellaista.”
”Äitin sylissä on turvallista”
”Aina päivällä, ei yöllä.”
Keskustelu Kirahviryhmässä

”Minulla on sellaisiakin kokemuksia, että aina ei ymmärtänyt itseään, miksi tietyt ihmiset tai niiden toiminnot aiheuttivat ikävää oloa tai tunnetta. Miksi esimerkiksi ei voinut sietää jotain toimintamallia jossakin ihmisessä, kuten jonkun ihmisen kovaa ääntä. Tilanteiden läpikäyminen ja sanoittaminen on ollut tärkeää, että käy läpi ja saa tietoa, että mistä se turvattomuus voisi johtua ja mitä siellä taustalla on. Se auttaa itseäänkin ymmärtämään omia reaktioita.”

”Se helpottaa, kun tiedostaa mistä eri olot kumpuavat ja että ne eivät välttämättä liity edes tähän päivään, vaan ne nousevat esimerkiksi menneisyydestä.”

Sijaishuollossa usein nähdään, että lapsi saattaa mieluummin peittää tai torjua vaikeita pelkoihin ja turvattomuuteen liittyviä tunteita, koska niiden käsitteleminen on niin vaikeaa. Lapsi kaipaakin paljon aikuisen apua tunteiden käsittelyyn.

”Lapsi voi kaivata esimerkiksi syliä ja sanoitusta olotiloille, turvallista aikuista. Ne on niitä asioita, mitkä voivat auttaa ja helpottaa lapsen oloa.”

”Aikuisena on paljon helpompi suhtautua erilaisiin oloihin, mutta lapselle olisi tosi tärkeää, että joku aikuinen antaa sanoja ja keinoja selvitä niistä turvattomuuden tunteista.”

Lohdutus auttaa turvatonta

Kirahviryhmässä esiin. Kun lapsi saa osakseen lohdutusta, voi hän kokea olevansa turvassa. Hän ei ole yksin pelottavien asioiden keskellä, vaan vaikealla hetkellä aikuinen tukee ja kannattelee tilannetta.

Lapsi saa kokea, että on turvallista ja hyväksyttävää näyttää ja käsitellä pelottaviakin tunteita. Aikuisen tehtävä on tehdä tila lapsen tunteille, olla läsnä sekä herkistyä kuulemaan lapsen viestejä ja vastata niihin.

Jos turvattomuuden hetkellä lapsi ei saa lohdutusta, hän kokee tulevansa torjutuksi ja hylätyksi tunteidensa kanssa.

”Se, että jää lohduttamatta on tosi traagista. Ja kun jää kohtaamatta, jää uudelleen hylätyksi ja se uusintaa sen aiemmin koetun trauman tai hylätyksi tulemisen uudestaan. Kun aikuinen kieltäytyy antamasta lapselle lohtua, se on aina lapselle traagista.”

”Ja lapsi jää taas kerran yksin, eikä kukaan auta.”

”Turvattomuuden tunnetta ja yhteydentömyyttä luo se, jos aikuinen ei pysty tuntemaan tai samaistumaan lapsen kokemuksiin tai ilmaisemiin tunteisiin. Joskus aikuinen ei itse tiedosta vastaavia tunteita itsessään, koska on ehkä lohkonut ne itsestään pois. Tällöin ei aikuisenkaan pysty tai osaa kohdata lapsen tunteita, eikä voi kannatella lasta niissä tuntemuksissa.”

Aikuinen: ”Mitä Mainio voi tehdä kun pelottaa?”
Lapset: ”Kysyä joltain”
”Jos pelottaa, voi mennä äitin luo.”
”Äiti voi lohduttaa, niin sitten ei enää pelota.”
”Voi mennä suojaan puun alle, sängyn alle.”
”Voi mennä sanomaan äitille.”
”Jos äiti tai isä tai vaari ei oo paikalla sitten se itkee ja ne kuulee ja kysyy mikä on hätänä ja sit ne vastaa.”
Keskustelu Kirahviryhmässä

”Itselläni on kokemuksia lapsuudessa, että en ole tullut lohdutetuksi tai kohdatuksi niissä tunteissa ja kokemuksissa, jolloin en ole kokenut olevani turvassa.”

”Usein aikuisella helpompi sulkea silmät ja ajatella, että joku muu auttaa. Lapselle on kuitenkin tärkeää tulla nähdyksi ja kuulluksi ja otetuksi todesta.”

”Silmien sulkeminen ei auta, eikä puhumattomuus. Se kaikki on lapselle epämääräistä, mistä vaietaan, ja siitä aiheutuu häpeää ja siitä vielä lisää ja moninaisia taakkoja lapselle. Ensiarvoisen tärkeää lapselle siis saada tukea, sanoitusta ja lohdutusta aina tarvittaessa.”

”Lohdutetuksi ja todeksi otetuksi tulemisen kokemuksia on tullut mietittyä ja miten ne vaikuttavat meissä myöhemmin.”

”Sijaishuollossa laitoksessa tai perheessä voi olla noloa siinä muiden lasten edessä pelätä. Silloin ei halua tai ei vaan voi näyttää pelkoaan.”

”Tärkeää on, että aikuiset havahtuvat tunnistamaan oman roolinsa lapsen turvallisuuden tunteen auttamisessa. On tärkeä tavoittaa ja huomata ne lapset, jotka helposti jäävät näky-mättömäksi pelkojen kanssa.”

”Pelot tai muut tunteet eivät välttämättä näy päällepäin. Taustalla ja sisällä lapsella voi kuitenkin olla paljon tunteita ja isoja pelkoja.”

Tunteiden ilmaisua voi opetella

Ei ole itsestään selvää, että lapsi osaa ottaa aikuisen lohdutusta vastaan. Jos lapsi on jäänyt vaille ymmärtävää ja turvaavaa aikuista, on hän joutunut oppimaan erilaisia keinoja peittää tai torjua vaikeat tilanteet, kokemukset ja tunteet. Usein sijaishuollossa asuneet lapset ovatkin joutuneet keksimään mitä erilaisimpia keinoja selviytyä vaikeista tilanteista.

”Lapsissa voi olla ihmeellisiä voimavaroja, kun on pakko selvitä.”

”Etsin turvaa erilaisista paikoista, kuten sängyn alta.”

”Minulla oli tapana piiloutua aikuisilta, enkä tullut esiin, vaikka kuinka huudeltiin.”

”Lapsena minulla oli vilkas mielikuvitusmaailma, jonne saatoin siirtää itseni vaikeissa tilanteissa.”

”Itse karkailin pienenä usein. Piilouduin milloin minnekin, kuten oven taakse tai autotalliin. Karkasin usein myös läheisen päiväkodin pihalle, koska siellä oli ikäistäni seuraa ja virikkeitä. Tunsin siellä oloni turvalliseksi.”

”Lapsena rakensin paljon majoja ja halusin itse määritellä ketkä sinne saa tulla sisään ja ketkä ei.”

”Turvan tunnetta haki myös uppoutumalla johonkin itselle mieleiseen asiaan. Sillä pyrki täyttämään elämänsä kokonaan, niin ei tarvinnut ajatella asioita. Sitä koki, että se toi turvaa, kun sillä sai rajattua turvatonta oloa pois.”

Tunteiden aito paljastaminen voi tuntua lapsesta vaikealta tai jopa vaaralliselta. Mutta taitoa ottaa vastaan apua, tukea ja lohdutusta – ja jakaa tunteita – voi oppia.

”Lohdutuksen oppiminen, se, että osaa ottaa sitä vastaan ja toisaalta myös antaa toiselle on tärkeä empatiataito.”

”Jos aikuisena kantaa omaa turvattomuuden tai lohduttamattomuuden tunteita, ei voi välttämättä kohdata toisen surua tai turvattomuutta.”

”Than pieni lapsi ei osaa itse vielä kertoa, mitä toivoo. Aikuisen pitää silloin osata havainnoida ja lukea lasta. Että hienovaraisesti opitaan yhdessä, mitkä tavat on lapselle hyväksi eikä oleteta mitään toisen puolesta.”

Välittämisen supervoima

Kun lapsi saa osakseen lohdutusta, kantaa se pitkälle aikuisuuteen. Kun lapsena saa kokemuksen, että voi vaikeuksissa turvata toisiin, on se helpompaa myöhemminkin elämässä. Sijaishuollossa asuvat lapset ovat usein joutuneet oppimaan jo varhain omillaan pärjäämisen taidon. Heille heikkouden näyttäminen ja avun tarpeen esille tuominen voivat vaatia erityistä opettelua.

”Voiko sanoa itselle, että tämä on ok, ei hätää. Oppisiko sanomaan itselle niitä asioita, mitä joku toinen voisi itselle sanoa turvattomuuden launneissa tilanteissa.”

”Lohdutetuksi ja todeksi otetuksi tulemisen kokemuksia on tullut paljon mietittyä ja sitä, miten ne vaikuttavat meissä myöhemmin.”

”Olen vasta myöhemmin aikuisuudessa opetellut pyytämään ja vastaanottamaan apua, eikä se ole itselleni vieläkään kovin helppoa.”

Vinkkejä lapsen vakauttamiseen

- Lapsi voi kokea vuorovaikutustilanteessa turvattomuutta, joskus myös suorastaan pakokauhua. Silloin aikuisen tehtävänä on tietoisesti luoda lapselle turvaa ja läsnäoloa, lisätä lapsen turvallisuuden kokemusta ja tilanteen ennustettavuutta.
- Lapselle turvaa tuo syli, lohduttaminen ja silittäminen. On kuitenkin hyvä huomioida, että kaikille lapsille syli ei välttämättä ole turvallinen ainakaan heti tai jos aikuinen on lapselle vieras.
- Lapsen ympärille voi kietoa viltin/peiton.
- Myös rauhallinen lapselle mieluisan tarinan/sadun lukeminen rauhoittaa lasta.
- Lapsen kanssa voi myös rakentaa turvamajan tai turvapaikan, jonne voi tarvittaessa mennä.
- Lapselle tärkeä lelu voi toimia turvaleluna ja lohdun tuojana

Epävakaisissa oloissa kasvaneen lapsen kannalta on tärkeää, että arki on ennakoitavaa ja lapselle tutut ja tärkeät rutiinit ja välittävät ihmiset ympärillä luovat tunnetta jatkuvuudesta ja turvasta. Näin lapsi voi luottaa siihen, että hän tietää, mitä milloinkin tapahtuu ja miten ihmiset toimivat.

Mutta turvallinen arki ja aikuinen ei aina riitä: joskus tarvitaan tiiviimpää tukea ja ammattilaisten apua. Silloin kannattaa olla rohkeasti yhteydessä sosiaalityöntekijään, neuvolaan, perheneuvolaan tai vaikka koulupsykologiin.

Perhehoitajalta:

Melkoinen myräkkä on syvälinen kirja, ja oli liikuttava lukea, kun Erko Kekkonen halusi tulla äidin syliin. Turvallisuudesta keskustelu voi lapselle olla myös suuri myräkkä, koska taustalla voi olla niin paljon asiaa. Perhehoitajana voi olla joskus vaikeaa tulkita ja lukea lapsen pelkoja, kun ei voi tietää, mitä kaikkea lapsi on aiemmin kokenut ja nähnyt. Ja lapsen kokemien asioiden raskaus voi järkyttää aikuistakin. Toisaalta yhdessä turvallisuuden tunteesta kiinni saaminen vahvistaa molempia, niin aikuista kuin lastakin, ja kasvattaa yhteistä luottamusta. Kokemus siitä, että on turvassa ja hyväksytty, ei synny yhdellä tai kahdella keskustelulla, vaan se kasvaa pala palalta arjen kohtaamisissa, päivärytmeissä, sipaisuissa ja hipaisuissa, lohdutuksessa ja yhdessä tekemisessä. Siinä, että sanomme myös teoilla toinen toisillemme: Olen tässä, sinua varten.

Lapsuusmuistojani ja kokemuksiani turvallisuudesta ja turvattomuudesta

Olen pian 29-vuotias, ja vieläkin toisinaan kamppailen sisältä jäytävän turvattomuuden tunteen kanssa. Kesti kauan ennen kuin sille löytyi selitys, ennen kuin sille löytyi sanoja ja syitä.

Olen elänyt varhaislapsuuteni hyvin turvattomissa, ennakoimattomissa ja väkivaltaisissa olosuhteissa. Ensimmäinen lastensuojeluilmoitus minusta on tehty, kun olen ollut kahden kuukauden ikäisenä äitini mukana baarissa. Sen jälkeen kesti kuusi pitkää vuotta ennen kuin minut huostaanotettiin. Noina kuutena vuotena minun olisi pitänyt opetella monenlaisia asioita, mutta suurin osa ajastani ja voimavaroistani meni selviytymiseen, siihen että selviää päivästä toiseen tai aamusta iltaan. Koko nuoruuteni olen kärsinyt sisällä vellovasta pelosta ja turvattomuuden tunteesta, eikä siitä ole saanut sen vertaa kiinni, että olisi voinut tai osannut kertoa siitä jollekin. En edes osannut pyytää apua, eikä kukaan kysynyt.

Työllistyttyäni nuorten parissa tehtävään työhön ja asettauduttuani omien lapsuudenkokemusteni äärelle enemmän ammatillisesta perspektiivistä, sain turvattomuuden tunteelle monia syitä ja selityksiä. Sain myös siunauksen sille, etten ole pilalla enkä loppptomasti rikki. Vaan että olen reagoinut normaalilla tavalla epänormaaleihin asioihin. Se on ollut merkityksellinen ymmärrys monestakin näkökulmasta, mutta ehkä eniten siitä, etten olekaan tuomittu loppuelämäksi pelkäämään ja kokemaan turvattomuutta.

Erilaisissa sijaisperheissä asuessani olen tullut monesti väärinymmärretyksi, kun en ole osannut sanoa, että ei tunnu turvalliselta – tai toisaalta en ole osannut sanoittaa sitä mikä tuo turvaa. Ympäriini hyvää tarkoittavat ja minua hoitavat aikuiset ovat olleet aivan hämillään ja joskus jopa turhautuneita, kun mikään ei riitä eikä auta, ja käännyn vain kuoreni entistä enemmän.

Ekassa sijaisperheessä asuessani minulla oli sijaisvanhempieni kautta sijaismummo. Hän ei oikein tuntunut piittaavan minusta, mutta kutoi minulle villasukkia ja kävi siivoamassa vaatekaappini, vaikka muuten murahteli ja koko hänen kehonkielensä antoi ymmärtää, etten ole tervetullut hänen elämäänsä. Niistä villasukista tuli minulle kuitenkin valtavan tärkeä asia. Ne tuntuivat turvallisilta. Ne olivat pieni ja jonkun mielestä ehkäpä näennäinen välittämisen osoitus, mutta minulle valtavan merkityksellinen.

Seuraavaan perheeseen muuttaessani koin jopa pahempaa turvattomuutta kuin biologisten vanhempieni luona asuessa. Se turvattomuus oli henkistä. Jos olin aiemmin 10-vuotiaana halunnut tappaa itseni, niin tässä uudessa perheessä oli niin karkea ilmapiiri, etten uskaltanut edes ajatella itseni tappamista, koska koin, että sen ajattelustakin seuraava rangaistus olisi pahempi kuin itse kuolema.

Toivoin ekana jouluna villasukkia lahjaksi. Enkä vain yhtä paria, vaan muistaakseni neljä paria villasukkia. Toivettani halveksittiin ja sille naurettiin, mitä minä nyt niin monella parilla villasukkia tekisin. En saanut ensimmäisiäkään villasukkia, vaan sain alemaksiinista 4,9 euroa maksavat fleecevuoriset ”lämpösukat”. Olisi kai niistäkin pitänyt olla kiitollinen, mutta kun eivät ne tuntuneet samalta. En minä osannut kertoa, miksi halusin niin monet villasukat tai miksi ne tuntuvat niin tärkeiltä.

Toinen kokemani turvattomuuden kokemus liittyy myös niin ikään väärinymmärretyksi tulemiseen. Eräänä viikonloppuillana perheen äiti ja jo aikuistunut tytär olivat lähdössä baariin. Perheen isä kaatoi heille drinkit ennen kuin he kiirehtivät bussiin. Siinä sinällään ei ollut mitään väärää minun näkökulmastani, mutta he kutsuivat minut keittiöön katsomaan sitä heidän ilonpitoaan ja halusivat näin näyttää minulle, ettei viina aiheuta aina väkivaltaa, huutoa tai muuta vastaavaa käytöstä. Viina sinällään ei ollut se ongelma, vaan ongelma piili siinä, ettei näistä kahdesta humaltuvasta aikuisesta kumpikaan tunnuttu minulle edes selvinpäin turvalliselta tai luotettavalta. Näin jälkepäin ajateltuna se oli minulle käytännössä samanlainen tilanne kuin jos olisin katsellut biologisten vanhempieni luona joidenkin heidän satunnaisten tuttujensa alkoholinkäyttöä. Se tuntui turvattomalta. Sama tunne kuin aiemminkin: vatsassa velloi, kädet hikosivat, enkä tiennyt mihin oisin silmäni luonut. Kun juoksin keittiöstä huoneeseeni, kukaan ei tullut perääni kysymään, miksi lähdin. Kuulin vain kahden naisen iloista juttelua ja naureskellua. Ja pakoni keittiöstä sekä pakokauhuni aiheuttivat minussa jopa häpeän tunnetta. En osannut ymmärtää miksi reagoin niin, ja miksi se hävetti. Nyt ajattelen, että heillä oli kaunis yritys osoittaa vastuullista ja turvallista alkoholinkäyttöä. Siinä meni vain pieleen se, ettei ollut sitä luottamussuhdetta siellä pohjalla, ja minä en ollut korjaavaan kokemukseen vielä valmis.

On ollut monia muitakin vastaavia tilanteita, joissa muuten niin sanavalmiina ja puhe-
liaana tyttönä en ole saanut suutani auki tai löytänyt oikeita sanoja. Työssäni nyt aikuisiällä olen kohdannut paljon nuoria, joissa olen nähnyt samanlaisia vivahteita. Ja heidän rinnallensa asettautuessani olen ymmärtänyt, että turvallisuus ja sitä tuovat asiat eivät todellakaan ole samoja kaikille. On joitain universaaleja asioita, jotka tuovat turvaa, ja niitä sijaishuollossa varmasti – tai ainakin toivottavasti – nykypäivänä tarjotaan kyselemättä. Sen sijaan toivoisin enemmän kysyttävän lapsilta ja nuorilta itseltään, että mikä juuri heille tuo turvaa. Mikä tuntuu turvalliselta, mikä pelottaa tai tuo turvattoman olon. Ja sitten kun luottamuksellisen, hyvän suhteen kautta päästään niistä asioista puhumaan, niitä asioita myös toteutettaisiin ja vaalittaisiin lasten ja nuorten arjessa. Mutta lasten ja nuorten ehdoilla silloin kuin he ovat valmiita ja vastaanottavaisia. Korjaavien kokemusten tyrkyttäminen aikuislähtöisesti luo enemmän tuskaa ja turvattomuutta sekä kasvattaa kuilua lapsen tai nuoren ja häntä hoitavan aikuisen välillä.

Nimimerkki: Turvallisuudesta on tärkeää puhua

POHDITTAVAKSI:

*Mieti, missä on sinun turvapaikkasi?
Oletko siellä yksin vai jonkun kanssa?*

*Miten sinua lohdutettiin lapsena, kun sinua pelotti?
Vähäteltiinkö tunteitasi vai koitko tullessi kuulluksi?*

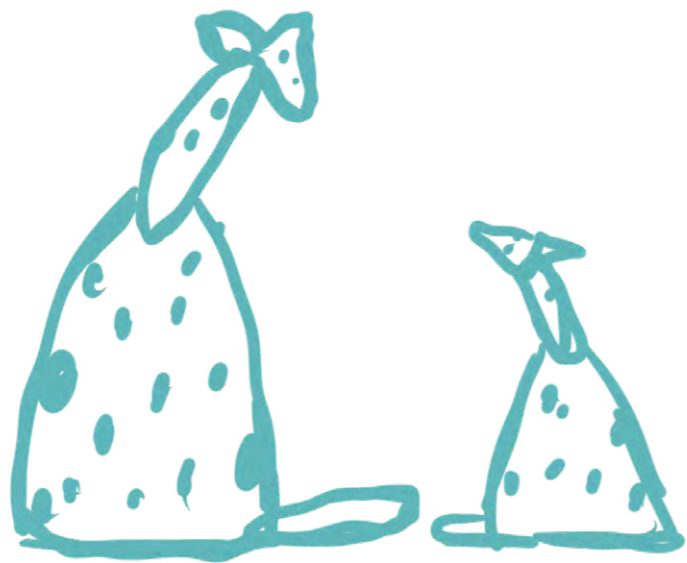
*Oliko sinulla lapsena jokin turvalelu,
turvapaikka tai muu keino löytää turvaa?*

Mitä keinoja sinulla on nyt aikuisena?

LAPSEN KANSSA:

*Rakentakaa Mainiolle turvapaikka. Pyydä lasta ottamaan valokuva
Mainiosta siellä. Lapsi voi kertoa kuvasta tarinan.
Kirjoita se sanasta sanaan ylös.*

*Keskustelkaa lapsen kanssa myös peloista ja miettikää
keinoja niiden helpottamiseksi.*

3.

VIESTIVARPUSEN LAULU

– Ikävästä ja kaipauksesta

Kirahvi Mainion kirja Viestivarpusen laulu kertoo ikävästä. Mainio ikävöi omia kirahvivanhempiaan kesken aamupalan ja alkaa itkeä. Elefanttivanhemmat halaavat Mainiota ja sanovat, ettei ole mitään hätää ja lupaavat auttaa Mainiota saamaan yhteyden vanhempiinsa. Avuksi lennähtää Viestivarpunen nimeltä Moppi. Moppi vie Mainion terveiset kirahvivanhemmille ja illalla Mainion käydessä nukkumaan Viestivarpunen tuo hänelle unilaulun kirahvivanhemmilta.

Yhtäkkiä Mainion ilme muuttuu surulliseksi ja kyyneleet valuvat hänen poskiaan pitkin. Elefantti-isä huomaa Mainion kyyneleet ja tulee halaamaan. ”Mikä hätänä, pikku-Mainio?” hän kysyy. Mainio ei saa sanottua mitään, mutta Elefantti-isä halaa pitkään ja sanoo, ettei ole mitään hätää.

Mainio ajattelee kirahvivanhempiaan. ”Minulla on ikävä”, Mainio saa lopulta sanottua nyyhkien. Ikävä tuntuu mahassa, ja jaloissa tärisyttää. Välillä itkettää.

Mainion olo helpottaa, kun hän saa kertoa ikävästä. Aamupalakin alkaa maistua.

Ikävä on kaipausta jonnekin tai jonkun luokse. Ikävä voi tuntua raskaalta, mutta sillä on myös toinen puoli: se paljastaa, että elämässämme on merkityksellisiä asioita: että ikävöity asia on meille merkityksellinen.

Lupa ikävöidä

Ikävä ja siihen liittyvät tunteet saattavat hämmentää sijaishuollossa asuvaa lasta. Lapsi saattaa olla epävarma siitä, onko hänellä ylipäätään oikeus ikävöidä ja ketä tai mitä on sopivaa kaivata.

”En ole varma, oliko minulla lupaa tai mahdollisuutta ikävöidä ketään ihmistä tai lemmikkiä.”

Lapsen on hyvä saada kuulla ja kokea, että hänellä on lupa ikävöidä ja että kaikesta on lupa puhua. On tarpeellista sanoa ääneen, että lapsi saa kiintyä useampiin aikuisiin ja kokea yhteenkuuluvuutta eri perheisiin, sukuihin ja ystäväpiireihin.

”Lapsen näkökulmasta suhteen tukeminen syntymävanhempiin on tärkeää, mutta niin, että samalla lapsi saa kokea kuuluvuutta siihen hänen nykyperheeseensä. Se mihin tai keihin se ikävä suuntautuu tai miten se ajan kanssa muokkaantuu, niin sekin voi muuttua matkan varrella. Tärkeää on antaa lapselle lupa saada tuntea.”

”Onko lapsella lupa kiinnittyä ja kiintyä uuteen sijaishuoltoonpaikkaan? Lapsen pitäisi saada kiintyä kaikkiin niihin lähipiirinsä ihmisiin, keihin hän haluaa ja aikuisten tulee antaa siihen tukeaan.”

”On tärkeää luoda lapselle turvalliset olosuhteet, jossa hän voi näyttää tunteita ja puhua ikävästä.”

Aikuisten väliset konfliktit ja jännitteet heijastuvat suoraan lapseen. On lapsen arvostamista puhua avoimesti, mutta kunnioittavasti lapsen lähipiiristä.

”Jos toivotaan, että lapsi purkaa sijaisperheessä ikäväänsä tai avaa tunteitansa esimerkiksi vanhempiaan kohtaan, niin pitää muistaa, että ei lapsi pysty sellaiseen, jos sijaisperheen aikuiset tuovat ilmi, että eivät hyväksy lapsen vanhempia.”

”Minun näkökulmaani olisi pitänyt ymmärtää, eikä haukkua läheisiäni. Olisi pitänyt antaa lupa tuntea ja kokea kaikki ne tunteet, joita minulla oli. Mutta aikuisten intressit ja vastakkainasettelut olivat ne, jotka painoutuivat, eikä se, että myös minulla oli tunteita.”

Vanhempien, isovanhempien ja lähisukulaisten lisäksi sijaishuollossa asuvalla lapsella saattaa olla ikävä entistä kotiaan, kotiin jääneitä sisaruksia, tuttua elämää, vanhoja kavereitaan, naapuria tai vastaanottoperheessä tai entisessä sijaishuoltoonpaikassa olevia aikuisia ja lapsia. Paikkakunnan tai asuinalueen vaihtuessa lapsella saattaa olla ikävä vaikkapa aiempaa koulua tai tuttua leikkipuistoa.

”Olen ikävöinyt aina sijaisperheen luokse. Sijaisperhe on ollut aina se ensisijainen perhe.”

”Itse olen ikävöinyt kavereita tosi paljon. Uudet muutot olivat aina muuttamista uusille paikkakunnille, joihin en koskaan kotiutunut. Ikävöin omaa paikkakuntaani.”

Ikävän kohteet voivat muuttua, ja ikävöidä voi monia ihmisiä yhtä aikaa. Joskus tunteet ovat ristiriitaisia, kun ikävöityyn ihmiseen kohdistuu monenlaisia ajatuksia ja muistoja yhtä aikaa.

”Kun sijaisperheessä asuessani alettiin pohtia kotiutumista ja kävin kotona paljon, niin silloin jäi aina kova koti-ikävä, kun palasin kotoa takaisin sijaisperheeseen.”

”Minut sijoitettiin nuorena ja siinä vaiheessa minulla oli huonot välit vanhempaan, niin silloin oli tosi hankalaa kokea ja käsitellä ikävän tunteita.”

”Minut sijoitettiin ihan tosi pienenä, joten minulla ei ole sellaista vertailukohdetta tähän, kun olen asunut koko ajan samassa paikassa. Mun perhe-elämä sijaisperheessä oli minulle sitä normaalia elämää. Toivoin enemmänkin, että toivottavasti en joudu koskaan palaamaan bio-kotiin.”

Siirtymätilanteissa, esimerkiksi lapsen tai nuoren vierailtua syntymävanhemmillaan tai vaihtaessa sijaishuoltoonpaikkaansa, saattaa ikävä olla voimakkaammin läsnä ja näkyvillä. Se voi myös tuoda pintaan aiemmin koettuja traumaattisia eron hetkiä.

”Olen kokenut ikävää syntymävanhempia kohtaan, mutta koska he eivät olleet ikinä minulle se pääosassa oleva perhe, niin se ikävä ei ollut aktiivisesti pinnalla. Paitsi ehkä ajoittain syntymävanhemmille kylään mennessä ja sitten sieltä pois lähtiessä.”

”Ikävästä tulee vahvasti mieleen huostaanottohetken kokemus, jolloin minut haettiin yllättäen pois kotoani. En tiennyt, minne olin matkalla. En tiennyt sitäkään, näenkö koskaan enää perheenjäseniäni. Se oli valtava hätä. Olin vasta kolmevuotias, mutta olisin ymmärtänyt, jos minulle olisi sanoitettu tilannetta. 3-vuotiaana ymmärtää paljon. Lapsen pitää saada tietää, mitä tapahtuu, ja tietää, että perhe on yhä olemassa edelleen, ja että heitä on mahdollista tavata. Jos joku olisi pysähtynyt tuolloin vierelleni ja kertonut, mitä tapahtuu ja selittänyt, että yhteys läheisiini tulee säilymään, olisi se helpottanut ikävääni valtavasti.”

Lapsi ikävöinnin kohteena

Sijaishuollossa asuva lapsi voi olla ikävöinnin ja kaipuun kohde. Lapsi voi kokea sen monella eri tapaa. Se voi tuottaa ristiriitaista oloa ja lapsi voi kantaa toisen kaipuusta syyllisyyttä. Toisaalta, kun lapsi tietää, että häntä ikävöidään, voi syntyä kokemus siitä, että on arvokas ja rakastettu. Asian voi nähdä niin, että on monia ihmisiä, jotka toivovat lapselle hyvää.

”Myös vanhempien ikävä on olemassa. Minua ikävöitiin kovasti.”

”Olen monesti miettinyt, oliko syntymävanhemmillani minua ikävä vai ei. Vasta aikuisena on alkanut pohdittamaan, ikävöikö esimerkiksi äitini minua, siitä huolimatta, että hän oli sitä mieltä, että lapsilla on parempi olla sijaisperheessä. En tiedä, olisiko äiti halunnut esimerkiksi tavata minua useammin.”

Aikuinen:
"Missä ikävä tuntuu?"
Kirahvikerholaiset:
"mahassa", "kädessä", "silmissä",
"jaloissa."
"Jaloissa, koska vähän tärisyttää
jaloissa."

Keskustelu Kirahvikerhossa

"Omien juurien vaaliminen ja lapsen tukeminen siinä. Niin arvokasta."

"Ikävän parina voisi nähdä kuulumisen tunteen. Että ikävä kertoo siitä, että kuuluu johonkin. Sijoitetun lapsen kohdalla ikävä voi kohdentua moneen eri suuntaan ja eikö silloin ajatella, että siinä samalla hahmottuu myös johonkin kuulumisen verkosto? Ja ikävä on siitä yksi merkki."

Moninainen ikävä

Ikävä voi kohdistua muuhunkin kuin ihmisiin. Rakas ja kauaksi jäänyt lemmikkieläin voi aiheuttaa kovaa ikävää. Ikävä saattaa kohdistua myös johonkin tiettyyn leluun tai muuhun asiaan, joka aikuisen silmin ei näytä kovin merkitykselliseltä.

"Ikävöinti lemmikkieläimiä kohtaan olisi tärkeää huomioida sijaishuollossa. Eläimet on lapsille tärkeitä. Kaiken turvattomuuden keskellä muistan, kuinka kissat toivat minulle turvaa."

"Aikuisten tulisi ymmärtää tunnetasolla lasten ikävän tunteet ihmisiin, lemmikkeihin tai leluihin."

"Aikuiset eivät saisi puhua ikävästi tai vähättelevästi lapselle tärkeistä eläimistä ja niiden merkityksestä, vaan kunnioittavasti. Eläimet voivat olla lapselle tärkeässä roolissa. Tämä liittyy kohtaamistaitoon: osataanko asettaa lapsen tilanteeseen, kunnioitetaanko lapsen mieltymyksiä."

"Emme voi koskaan tietää mikä on kullekin lapselle tärkeää, kaikesta on lupa puhua."

Ikävää voi tuntea myös ilman selkeää ikävöinnin kohdetta. Lapsella voi olla esimerkiksi tunne, että hän ikävöi ja kaipaa jonnekin toisaalle, missä on asiat paremmin. Hän on saattanut esimerkiksi huomata, että oma asuinpaikka on erilainen kuin kavereilla. Hän voi tällöin ikävöidä sitä, että hänelläkin olisi "normaalimpi" tilanne.

"Tähän liittyy paljon tunnetta: toive sellaisesta perheestä kuin muillakin on. Tavallisen perheen ikävä oli kova."

Ikävä voi tulla esiin lapsen käyttäytymisessä monin eri tavoin. Ikävä voi olla räiskyvää ja näkyvää, mutta myös äänetöntä ja hiljaista, piilotettua ja salattua. Ikävä voi myös tuntua voimakkaasti kehossa. Kehon lisäksi ikävä tuntuu mielessä, ajatuksissa ja tunteissa. Se voi olla hyvin kokonaisvaltainen kokemus.

Ikävän käsittelyssä lapsi tarvitsee aikuisen tukea. Aikuinen voi sanallisesti kertoa lapselle ikävästä ja luoda uskoa tulevaan, antaa tunteille tilaa. Valokuvien katselu ja rakkaista ihmisistä puhuminen voi helpottaa oloa.

"Tunteiden sanoittaminen on tärkeää. Sen myötä pystyy rakentamaan omaa identiteettiään paremmin, kun ymmärtää enemmän."

Aikuinen: Mikä auttaa, kun on ikävä?

"Äiti." "Äiti haluaa sitä."

"Mainio menee keinuun."

"Etenkin äiti, koska jos alkaa itkeä eikä pysty hengittämään niin äiti pystyy halia ja pussailla ja sanoa ettei ole mitään hätää."

"Mummi tai pappa."

"Isoveli tai isomummo."

"Jos on ihan vähän ikävä, niin pystyy hengittämään ja voi mennä kaverin luo leikkimään."

"(sijais) iskä voi lohduttaa."

"Ihan kuka vaan, paitsi vauvat. Paitsi kun vauva alkaa nauraa niin voi tulla iloiseksi."

Keskustelu Kirahvikerhossa

Perhehoitajalta:

Viestivarpusen laulussa tulee sanotuksi monta tärkeää asiaa. Sellaisia, joita pienen lapsen voi olla hyvin vaikea kääntää sanoiksi itse. Kodin piirissä lapsen ikävä tulee esille, mutta ei aina helposti tunnistettavassa muodossa. Ikävä voi näkyä lapsessa kipuina tai vaivoina – tai erilaisina kohdistumattomina huolina. Perhehoitaja voi nähdä sen lapsen vetäytymisenä tai toisaalta vaikka aika rajunakin käytöksenä. Viestivarpusen laulussa ikävä saa muodon ja nimen. Tarinan avulla lapsi voi peilata omaa tilannettaan ja omia tunteitaan. Aikuisena joskus haluaisi, että voisi ratkaista lapsen kaikki ongelmat, mutta aina lapsi ei tarvitse ratkaisua, vaan kuuntelijaa. Ikävääkään ei välttämättä tarvitse karkottaa kokonaan lapsen mielestä, vaan voidaan yhdessä opetella näkemään se toisessa valossa: se on rakkautta ja välittämistä puettuna toisenlaiseen asuun. Tärkeää on, että sanon riittävän monta kertaa: ei ole mitään hätää. Pidän sinusta huolta. Asiat kyllä järjestyvät.

Muistoja ja ajatuksia ikävästä

Kun mietin elämäni pienenä tyttönä, ensin syntymävanhempieni luona, ja sittemmin lukuisissa lyhyt- ja pitkäaikaisissa perheissä, en muista juurikaan ikävöineeni ketään tai mitään. Lapsena minulle sanottiin kyllä, että minulla saa olla ikävä syntymävanhempiani, ja että heidän luonaan ollessani saan ikävöidä sijaisvanhempiani. Ymmärrän ja allekirjoitan täysin, että lupa on tärkeä sanoittaa, kuten niin monet sijaishuollossa kasvaneet ovat kertoneet. Minä koin olevani lapsena jotenkin outo tai viallinen myös siksi, etten osannut ikävöidä niitä asioita, joita minun oletettiin ikävöivän. Se että olin huolisani syntymävanhemmistani ja heidän voinnistaan, ei mielestäni ollut ikävän tunne. Ja mitä se ikävä oikeastaan edes tarkoittaa? Se ei ole lainkaan niin yksiselitteinen tai helppo termi ymmärtää, jos sellaista ei koe tai koe kokevansa.

Ikävä ja kaipuu ovat olleet myöhemmässäkin elämässä läsnä, mutta niille ei ole ollut konkreettista kohdetta. Nuoruudessa vauhti kiihtyi ja ikävän ja kaipuun varjolla menttiin päätä pahkaa, joskus ojasta allikkoon ja viemäristä viidakkoon.

Nyt aikuisena itsetutkiskelun äärellä olen ymmärtänyt ikävöiväni ja kaipaavani hyväksytyksi tulemisen tunnetta. Ymmärrän ikävöineeni sitä jo lapsena sitä tunnetta – että joku näkisi ja kohtaisi minut. Jotkin hyvät, sattumanvaraiset kohtaamiset, joissa olen tullut nähdyksi elämäni varrella, ovat jättäneet pienen toivon kipinän eloon, että niin voisi käydä uudelleen. Sen tapahtumiseksi olen hakenut huomiota keinolla millä hyvänsä, ja siitä aikuiset ovat omilla, silloin omaksumillaan opeillaan sitten päättäneet olla antamatta huomiota, etten oppisi siihen, että huonolla käytöksellä saa huomion.

Ikävä ja yksinäisyyden tunne ovat kulkeneet minulla käsi kädessä. Ne ovat yhdessä kovin kalvava ja voimavaroja valtavasti kuluttava taakka kenelle tahansa aikuisellekin. Ikävä yhteyteen toisen ihmisen kanssa on korostunut minun elämässäni silloin, kun ympärillä on ollut ihmisiä, mutta silti olen ollut yksinäinen. Minulta on odotettu, että kertoisin, mitä tunnen ja koen, mutta en ole osannut sanoittaa ikävän ja kaipuun tunteita. Ne ovat tunteet mahan pohjassa vellovana tunteena, päänsärkynä pitkän itkun jälkeen ja sumenevina silminä raivokohtauksen alkaessa, kun on vain paha olo. Ikävään ja kaipuuseen on liittynyt myös häpeää, esimerkiksi kesken koulupäivän, kun valtava koti-ikävä syntymävanhempien luokse on iskenyt. Ikätoverit tuskin olisivat ymmärtäneet eikä opettajakaan ehkä ollut aina osannut pysähtyä tai yrittää edes ymmärtää. Ja häpeän tunne silloin, kun olen kokenut olevani yksinäinen oman erilaisuuden kokemukseni vuoksi. Silloin olen ollut valtavan ikävissäni sellaiseen paikkaan ja aikaan, jossa saisin olla oma itseni, hyväksyttynä ja rakastettuna.

Nimimerkki: Elämää pohjattoman kaipuun kanssa

POHDITTAVAKSI:

Mitä sinulle tulee mieleen, kun mietit sanaa ikävä?

Mitä ikävöit lapsena? Miten ikävääsi reagoitiin?

Lohdutettiin sinua?

Entä jos ei ikävöi?

Mitä nyt sanoisit aikuisena itsellesi lapsena, jolla on ikävä?

LAPSEN KANSSA:

Pohtikaa Mainion ikävää yhdessä. Mikä helpotti ikävää?

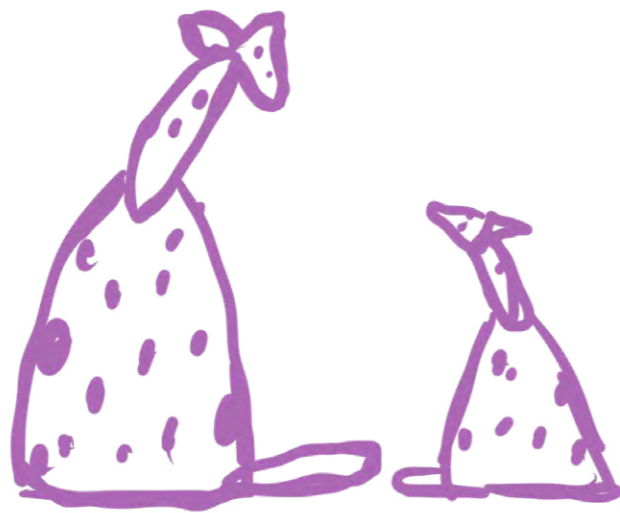
Millaisen viestin Viestivarpunen vie Mainiolta kirahvivanhemmille?

Pyydä lasta piirtämään Mainion viesti.

Voitte myös muovailta tai piirtää, miltä ikävä voisi näyttää.

Miettikää keinoja, joilla helpottaa oloa, kun on ikävä.

Miten lapsi saa pitää yhteyttä hänelle tärkeisiin ihmisiin?

4.

KIVA KAVERI

– kavereista ja erilaisuuden kokemuksesta

Kirahvi Mainion kirjassa *Kiva kaveri* Mainio leikkii ystävänsä Elsa-virtahevon kanssa. Heillä on hauskaa yhdessä. Paikalle ui kaksi silakkaa, jotka haluavat myös leikkiä. Silakat ovat sananselityssilakoita, jotka auttavat vaikeiden sanojen selittämisessä. Tällä kertaa Mainio haluaa selityksen siihen, millainen olisi kiva kaveri.

Sananselityssilakat kertovat, että kaveruuteen kuuluu yhdessä leikkiminen, toisen huomioiminen ja se, ettei toista saa haukkua eikä lyödä.

“Hei, entä osaisitteko selittää, millainen on kiva kaveri?”, Mainio pyytää.

“Ainakin että leikkii nätisti” sanoo Sulonen-silakka.

“Eikä saa sanoa toista tyhmäksi eikä lyödä.”

“Välillä voi tehdä myös niitä asioita, mitä kaverikin haluaa”, silakat jatkavat.

Elsa-virtahepo puuttuu keskusteluun ja miettii, kuinka silloin harmittaa, jos kaverin kanssa tulee riitaa eivätkä leikit suju.

Samassa Mainio muistaa, miten elefanttiäiti on lohduttanut häntä monta kertaa.

“Kun on riitaa, niin aikuinen voi auttaa”, Mainio sanoo.

“Niin, ja kaverikin voi auttaa, jos tarvitsee apua”, Elsa lisää.

Ystävät ovat kaikenikäisille lapsille tärkeitä. Ystävien kanssa on kiva leikkiä ja hassutella. Kaikki kaipaavat yhteenkuuluvuuden ja jakamisen kokemuksia, tunnetta siitä, että saa olla jollekulle kiva ja kaivattu kaveri. Parhaimmillaan lapsen kaveripiiri tukee hänen kasvuaan ja kehitystään sekä tuo mielekkyyttä ja pysyvyyttä elämään.

Tärkeä ystävyys

Lasten sosiaaliset suhteet voivat syntyä kuin luonnostaan silmänräpäyksessä – tai sillä se saattaa näyttää. Lasten kyky leikkiä, toimia ja olla vuorovaikutuksessa yhdessä on kuitenkin opittua ja harjoiteltua. Harjoittelemalla opitaan, miten kavereita saadaan ja miten heidän kanssaan ollaan.

Sijaishuollossa asuvalla lapsella voi olla useita muuttoja ja asuinpaikkoja taustallaan, ja silloin tietynlainen juurettomuus voi heijastua myös kavereisuhteisiin. Tai ehkä kannattelevia kokemuksia kavereista ei ole koskaan ehtinyt syntyä eikä siten myöskään ole kertynyt kaveritaitoja, joiden avulla uusia ihmissuhdeverkostoja osaisi rakentaa. Epävarmoissa oloissa kasvaneella voi ylipäättään olla toisiin ihmisiin liittyviä pelkoja. Silloin kaverien löytämiseen tarvitaan aikuisen apua.

Aikuinen: "Millainen on hyvä ystävä?"
Lapsi: "Voi halia ja suukotella."
Keskustelu Kirahviryhmässä

Tukea muutostilanteisiin

Uuteen paikkaan siirtyminen lapsen näkökulmasta tarkoittaa sitä, että edessä on – kukaties jo useamman kerran – uusiin ihmisiin tutustumista kaikissa lapsen arkielämän paikoissa: uudessa kodissa, uudessa koulussa, uudessa harrastusryhmässä.

"Kun yhteisön joutuu luomaan jatkuvasti uudestaan ilman, että siihen on mitään kykyjä, niin se on tosi vaikeaa. Kun pienetkin lapset joutuvat seilaamaan yleensä useissa perheissä ja paikoissa."

"Muistan, että jos koulun aloitti kesken lukukautta, oli vaikea päästä mukaan."

Oma erilainen elämäntilanne usein mietityttää lasta. Uusi lapsi asuinalueella, päiväkodissa ja koulussa saattaa herättää ulkopuolisissa monenlaista mielenkiintoa. Yhdessä aikuisen kanssa lapsi voi miettiä, mitä hän haluaa kertoa itsestään muille sekä löytää sellaisia sanoja ja tapoja, joilla hänestä tuntuu turvalliselta jakaa itsestään uusille ihmisille.

"Lapsi tarvitsee sanoja ja keinoja oman elämäntilanteensa ymmärtämiseen. Että mikä se minun tarinani oikein on. Ja että siinä ei ole mitään hävettävää tai erikoista, vaan se on ihan hyvä tarina, vaikka vähän erilainen ehkä kuin monilla muilla."

Uuteen paikkaan muuttaessa vanhat kaveripiirit jäävät taakse. Aikuisen tuella ystävyyttä voi ylläpitää, vaikka olisi välimatkaakin.

"Aikuisiällä tuli haikeus, kun tutuilla on lapsuuden- ja nuoruudenaikaisia ystäviä, mutta itselläni ei sellaisia ole tämän erilaisen lapsuuden takia. Olisi ollut kiva, että sijaisperhekin olisi tukenut aikanaan kaveripiirin kanssa yhteydenpidossa, vaikka silloin ei vielä kännyköitä ollutkaan."

"On tärkeä saada pitää yhteyttä niihin vanhoihinkin kavereihin. Tuntuu hassulta, jos lapsen kavereisuhteita ei vaalita lastensuojelussa, vaikka ne ovat niin tärkeitä asioita."

"Lasten pitäisi saada aikuisilta paljon tukea kaverasioissa."

Aikuinen: "Mitä ystävän kanssa voi tehdä?"

Lapset:

"Leikkiä ystävällisesti."

"Voi kysyä: haluatko leikkiin mukaan."

"Se voi tehdä toiselle lettejä." (lapsi teki aikuiselle lettiä keskustelun aikana)

"Voi kynällä kirjoittaa."

"Voi leikkiä ja voi auttaa."

"Kaverin kanssa voi syödä ja sen kanssa voi syödä karkkia ja mennä sen huoneeseen katsomaan elokuvaa."

"Voi kysyä mennäänkö syömään? Mennäänkö puistoon tai uimahalliin?"

Keskustelu Kirahviryhmässä

Kaveritaitoja voi harjoitella

Isokin lapsi saattaa tarvita kaveritaidoissa vielä aikuisen apua, jos taitoja ei ole aiemmin päässyt harjoittelemaan tai kavereisuhteisiin on liittynyt haavoittavia ja ulossulkevia kokemuksia. Silloin voi olla, että aikuista tarvitaan aloittamaan ja ohjaamaan yhteisiä leikkejä tiiviimmin sekä sanoittamaan lapselle, mitä leikissä milloinkin tapahtuu ja miten leikissä voisi kivalla tavalla toimia. Entä mitä tehdään, jos tulee riitaa? Miten pyydetään anteeksi? Miten sovitaan?

"Kaveritaidoissa on ollut paljon opettelemista."

"Riitelemään oppiminen on tärkeää myös sen takia, että ainakin itse olen vielä tähänkin päivään saakka vältellyt riitatilanteita ja pelännyt ristiriitoja ihmissuhteissa."

Voi myös olla, että lapsen aiemmassa elinpiirissä normaaliksi opitut tavat toimia eivät olekaan muiden mielestä normaaleja. Lapsi ei voi tietää, miten pitää käyttäytyä, jos hänellä ei ole aiempaa kokemusta asioista.

"En osannut käyttäytyä normien mukaisesti syntymäpäivillä, nolasin itseni ja lähdin itkien kotiin."

”Että nähtäisiin käytöksen taakse. Rajattoman käytöksen takana on aina jokin syy, ehkä lapsi on aiemmin elämässään oppinut, että riidat selvitetään nyrkeillä.”

Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän lapsen kaverisuhteet tarvitsevat aikuisten välistä koordinointia, esimerkiksi leikkitreffit ja yhteisten ulkoiluhetkien sopimista sekä vierailujen järjestämistä puolin ja toisin. Isomman lapsen kanssa voi keskustella kavereista ja kaverisuhteista.

”Miten tarpeellista olisi ymmärtää, että esimerkiksi 3–5-vuotiaan elämään on voinut mahtua jo monen monta sijoitusta ja eri asuinpaikkoja.”

”Kaverisuhteita ei lyhyissä pätkissä, näissä kiireellisissä sijoituksissa yleensä kerennyt syntymään, paitsi ehkä sijoituspaikan muiden lasten kanssa.”

Yksinäisyys satuttaa

Se, mikä on riittävä määrä kavereita, on yksilöllinen juttu. Toinen tykkää olla tiiviisti yhden kaverin kanssa, toiselle laajempi ja väljempi kaveripiiri on mieleisempi. Joku haluaa olla koko ajan ystävien kanssa, toinen kaipaa sitä, että saa olla myös yksin ja omassa rauhassa. Tärkeää onkin tuntee lapsi ja hänen yksilölliset tarpeensa. Tärkeää on myös oppia tunnistamaan lapsen yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemukset sekä hänen ystävyyssuhteisiinsa liittyvän tuen kaipuu.

”Uusiin ikätovereihin tutustuminen on ollut pelottavaa ja epäonnistumisen pelko on ollut suuri. Tutustuminen on vaikeaa, kun pitää itseään niin erilaisena kuin muut ja ajattelee, että nuo varmaan katsovat, että mikä friikki tuo on. Olisin kaivannut aikuisen apua siihen, että miten voi tutustua toisiin.”

”Olin aika yksinäinenkin, en kiusattu, mutta sellainen yksinäisyyden ja erilaisuuden tunne oli vahva. Se on vaikuttanut selkeästi kaverisuhteisiin.”

Yksinäisyyden kokeminen satuttaa. Se tuo tullessaan tunteen, ettei kuulu joukkoon tai tule hyväksytyksi porukkaan. Yksinäisyyden kokemus osuu syvälle ihmisen herkimpiin tunteisiin. Pitkittyneenä se vaikuttaa vahingollisesti minäkuvaan.

Toive kaverista tai kaveriporukasta voi tuntua kipuna ja suruna. Lapsi ei välttämättä halua tai osaa kertoa siitä aikuiselle. Sijaishuollosta aikuistuneiden henkilöiden kokemuksissa toistuu myös se, että lapsen ympärillä olleet aikuiset eivät ole osanneet asiasta juurikaan puhua.

”Minulta ei koskaan kysytty kaverisuhteista.”

”Palavereissa puhuttiin yleisesti siitä, onko minulla kavereita. Mutta ei syvällisesti, vaan kysyttiin lähinnä, että onko niitä vai ei. En kehdannut sanoa, että ei ole kavereita, koska sekin olisi lisännyt huonommuuden tunnettani ja epäonnistumisen tunnetta.”

Aikuinen ei voi korvata lapselle samanikäisiä kavereita, mutta aikuinen voi olla läsnä ja kuunnella todesta ottaen lapsen kokemusta.

”Eihän kukaan näistä koskaan kanssani pysähtynyt puhumaan. Puhukaa! Tämä on varmaan tasapainoilua sen erityisyyden ja tavallisuuden välillä. Monelta surulta ja murskaavalta tunteelta olisi kuitenkin säästynyt, jos se erityisyys olisi kuitenkin tunnistettu ja käsitelty.”

”Kuinka korjata myöhemmin niitä lapsuudessa syntyneitä kaveritaitoaukkoja ja huonoja kaverikokemuksia, jos niihin ei saa tukea ajoissa?”

Kiusaaminen ja ulkopuolisuus

Erilaisuus on usein sytyke kiusaamiselle. Aikuiselta tarvitaan tarkkanäköisyyttä, jotta hän osaa tunnistaa kiusaamistilanteet ja voi olla lapselle tukena näissä tilanteissa jo varhaisessa vaiheessa.

”Naapurin lapset alkoivat kutsua meitä ufo-perheeksi, olimme heidän mielestään jotain superoutoja. Lasten puheissa tämä alkoi pian kuulumaan, että tuolla menee ne ufo-lapset.”

”Aikuisten olisi pitänyt puuttua tähän, mutta he eivät tienneet, mitä kaikkea tapahtui. He eivät osanneet kysyä, enkä itsekään uskaltanut kertoa.”

”Olen lapsena kertonut jollekin kaverilleni asioita omasta elämästäni, jolloin kaveri järkytyi. Aikuiset sanoivat, että älä kerro näistä muille. Itselle asiat olivat normaaleja juttuja, mutta ei tietty toiselle.”

”Puheet alkoivat levitä niin päiväkodissa kuin koulussa. Lopulta kävin vanhassa koulussa, jossa tuota puhetta ei tarvinnut kuunnella. Tämä oli viimeistään se kohta, kun opin häpeämään: ei kannata kertoa omasta taustastaan, jos ei halua jäädä yksin ja oudoksi.”

”Kun sijaisperhe muutti pois sieltä, oli hankalampaa saada uusia kavereita, koska uudella asuinalueella oli etukäteen päätetty, että me (sijoitetut lapset) olemme rikollisia. Meidän kanssa ei pihan lapset saanut olla. Aikuiset olivat kieltäneet.”

”Mulla pysyi koulu koko iän samana, joten se sama luokkayhteisö tiesi koko ajan, että asun miten asun. Ja se varmaan suo-jasi toisaalta. Tosin riidellessä kavereiden kanssa, minua saatettiin kiusata asiasta tyyliin, että olet niin paska, että ei äitiskään sua halunnut.”

*Kirahvi leikki pihalla ja hänen kaveri tuli lyömään.
Sitten, kun hän löi sitä silmään, niin se ei pyytänyt anteeksi.
Sen jälkeen ne sopi ettei lyö enää toisiaan.
Sitten ne eli onnellisina pitkään.
Ne lähettää postia,
jossa on kirjeitä ja sellasia.
Lapsen sadutustarina Kirahvikerhossa*

Haavoittava ystävyys

Yksinäisyys sekä haavoittaa että on sosiaalisesti vaikeasti käsiteltävä rooli ja kokemus. Yksinäisyyttä välttääkseen lapsi voi suostua sellaiseenkin ystävyYTEEN, joka haavoittaa ja rikkoo rajoja.

”Kaverit löytyy sieltä, mistä niitä saadaan. Sitä ajatteli, että mieluummin vaikka se päihteitä käyttävä porukka kuin yksin oleminen.”

”Ne, joilla oli asiat hyvin, ei edes tuntuneet kiinnostavilta, mutta ne, jotka vetivät röökiä, tuntuivat heti omemmilta. Kun huomasin, että tässä porukassa menee liian lujaa, otin heistä etäisyyttä, mutta sitten jouduin taas kokemaan yksinäisyyttä. Sitä on joutunut luoviin. Olisin tarvinnut aikuista miettimään näitä asioita ja auttamaan.”

”Minullakin oli paljon sellaisia kavereita, joilla oli haasteita elämässä. Sosiaalityöntekijäni kysyi joskus, että onko minulla yhtään sellaista kaveria, jolla ei olisi ongelmia. Mutta kukaan ei myöskään tukenut, että olisi ollut mahdollisuutta löytää jotain muunlaisia kavereita elämään.”

”Olen ollut lapsena tosi helposti höynäytettävissä, koska olen hakenut niin paljon huomiota. Ihan sama, oliko ne huonoja vai hyviä tyyppejä. Lapsena ajatteli vaan, että no nämä ovat nyt mun kavereita.”

”Itselle kaikkein merkityksellisimmät kaverisuhteet ovat tulleet koulusta. Mutta olen tuntenut ulkopuolisuutta niiden kanssa, jotka ovat ns. hyväosaisia. Heidän kanssaan oli välillä vaikea olla, esimerkiksi jo heidän ruokailutapansa ja perhekulttuurinsa oli niin erilaista. Helpompaa oli olla niiden kanssa, jotka olivat enemmän omanlaisia, vaikka se olisikin ollut huonoa seuraa. Lähimmät kaverit olivat usein niitä, joilla oli haastavat kotiolot, heidän kanssaan tunsu yhteyttä.”

”Lapselle pitäisi välittää myös tietoa, että mitä tehdä silloin, jos joku ei ole kiva kaveri itselle. Että lapsi osaisi tunnistaa sen.”

Vertaisuus

Vertaisuus on sitä, että toisen tilanne on itselle kokemuksesta tuttua. Ei tarvitse selittää itseään, kokemuksiaan tai tilannettaan. Vertaiskokemus voi olla lapselle hyvin vapauttavaa.

”Yksinäisyys ja ulkopuolisuus ovat tuttu tunne, joka ei oikein hellittänyt ennen kuin pääsin tapaamaan muita sijaishuollossa asuvia ja asuneita nuoria.”

”Silloin tajusin, etten olekaan ainut, jolla on elämässä tällaisia asioita.”

”Olisin kaivannut kavereita, jotka olisivat tulleet samoista olosuhteista. Olisi ehkä ollut helpompi, jos olisi voinut jakaa omia kokemuksia. Ei sitä voinut tehdä niiden kanssa, joilla oli asiat tosi hyvin.”

Perhehoitajalta:

Kiva kaveri -kirjan tarina antaa hyvät lähtökohdat keskustella lapsen kanssa ystävyystestä mutkattomaan sävyyn arjen tiimellyksessä. Ystävyys on voimavara, ja kaverien kanssa voi syntyä ikimuistoisen hauskoja hetkiä. Lasten kasvua seurattaessa on tullut näkyväksi myös se, että kaverisuhteet ovat myös paljon muutakin kuin vain tapa viettää aikaa: niiden kautta luodaan minäkuvaa ja rakennetaan sosiaalista identiteettiä. Siksi ystävyysteen liittyvissä pettymyksissä voi syntyä myös syviä haavoja. Yksinäisyydestä tai ulkopuolisuuden kokemuksesta voi kasvaa rooli, jota on vaikea karistaa. Olisikin todella tärkeää, ettei lapsi jäisi ajatustensa kanssa kotona yksin, vaan että perhehoitajana osaisiin tarjota oikeanlaista tukea ja ymmärrystä hänelle. Joskus ystävien löytymiseen menee aikaa, ja kaverisuhteiden käynnistämiseen tai niissä toimimiseen tarvitaan paljonkin aikuisen tukea ja aloitteita.

Lapsuuden kokemuksiani kavereista ja ajatuksiani kaveritaidoista

Kaverisuhteet ovat olleet isossa ja tärkeässä roolissa elämäni varrella, vaikka niiden ylläpitoon ei minulla olekaan ollut aina samanlaisia valmiuksia kuin muilla ikätovereilla. Ensimmäisellä luokalla sijaisperheeseen muutettuani sain ensimmäiset kaverini. Riitauduin helposti, sillä eri mieltä oleminen tai se, etten osannut jotain taitoa, jonka muut osasivat, teki minusta omassa mielessäni heti huonomman kuin toiset. Toisaalta olin saanut päättää siihen mennessä yksin ollessani aina kaikista asioista, joten leikkien jakaminen ja peleissä muiden huomioon ottaminen olivat minulle miltei mahdottomia tehtäviä. Kaverit kyllästyivät nopeasti käytökseeni ja sitten jäin taas yksin, niin kauas aikaa, kunnes kaverit heltyivät ja ottivat minut taas mukaan meininkeihin.

Myöhemmin lapsuudessa ja nuoruudessa sain uusia kavereita ja ripustauduin heihin kovastikin sekä olin mustasukkainen muista heidän kavereistaan. Ajattelin taas, että minä olen huono ja minussa on jotain vikaa, kun en yksinäni riitä kaverille kaveriksi. Kaverisuhteista ja kaverina olemisesta en juurikaan muista keskustelleeni kenenkään aikuisen kanssa. Muistan myös valehdelleeni, kun minulta kysyttiin, että onko minulla kavereita. Olisi ollut kamalan noloa sanoa, että minulla ei ole kavereita, vaikka se olisi ollut lähempänä totuutta.

Lastensuojelukokemukseen ja sijaishuollon piirissä asumiseen liittyi muutenkin niin vahva erilaisuuden tunne. Kun vertasin itseäni muihin lapsiin, että kaikki pienemmätkin asiat, joilla erotuin heistä, tuntuivat valtavan suurilta ja tekivät kuilun minun ja muiden väliin. Minun piti omasta mielestäni kavereidenikin silmissä koko ajan ansaita olemassaoloni ja todistella että olen niin kuin muutkin. Sehän kääntyi aivan pääläelleen, ja sen sijaan että kaverit olisivat ymmärtäneet minua tai olleet tasaveroisessa kaverisuhteessa kanssani, sain osakseni silmien pyörittelyä ja ihmettelyä: "Mitä ihmettä sä oikeen sekoilet?"

Se, että minulla ei ollut kaveritaitoja, ei ole kenenkään vika, enkä syytä siitä ketään. Toivoisin kuitenkin näihinkin asioihin kiinnitettävän huomiota silloin, kun pohditaan lapsen elämää ja hyvinvointia. Kaverit ovat merkityksellinen osa monen lapsen elämää, mutta yhtä iso – ellei isompikin – asia on kavereiden puute. Iso aukko jää elämään ja pienen lapsen sydämeen, jos joutuu olemaan aivan yksin vain siksi, ettei vielä osaa olla muiden kanssa vuorovaikutuksessa niin kuin nämä ovat tottuneet olemaan. Kaverisuhteet voivat olla harjoiteltava taito siinä missä moni muukin asia.

Nyt aikuisena olen vaihtanut muutamia kirjeitä yläasteaikaisen, silloisen parhaan ystäväni kanssa. Olen kiitollinen, että hän kertoi rehellisesti ajatuksistaan meidän ystävyystämme. Olin ollut häntä kohtaan toisinaan aivan kamala, minkä hän itse myöhemmin oli ymmärtänyt johtuvan minun traumaistani ja peloistani, ja toisaalta hyväksytyksi tulemisen tarpeesta. Hänelle pystyin aikoinaan kertomaan kaikki asiat niin kuin ne olivat ja millaisina ne silloin koin. Hän otti minut siipiensä suojaan eikä antanut yläasteella kenenkään kiusata tai morkata minua tai asumismuotoani perhekodissa. Kaverisuhteesta tuli jonkinlainen terapiasuhte ja hän väsyi, mutta oli rinnallani koko kolme vuotta. Ei hänkään ikätoverinani silloin osannut hakea apua tai ottaa asiaa aikuisten kanssa puheeksi. Oli myös jotenkin sellainen ääneenkin sanottu mentaliteetti, että parhaan ystäväni vuoksi mitä vain, mitä vain.

Nimimerkki: Kaveritaitoja tarpeeseen

POHDITTAVAKSI:

Oliko sinulla lapsena ystäviä?
Muistatko heitä nimeltä?
Mitä teitte yhdessä?

Pystytkö tavoittamaan pienen lapsen yksinäisyyden kokemuksen?

Muistatko riitatilanteita kavereiden kanssa?
Miten niistä selvittiin?

Mitä aikuinen olisi voinut tehdä kaverisuhteittesi tukemiseksi?

LAPSEN KANSSA:

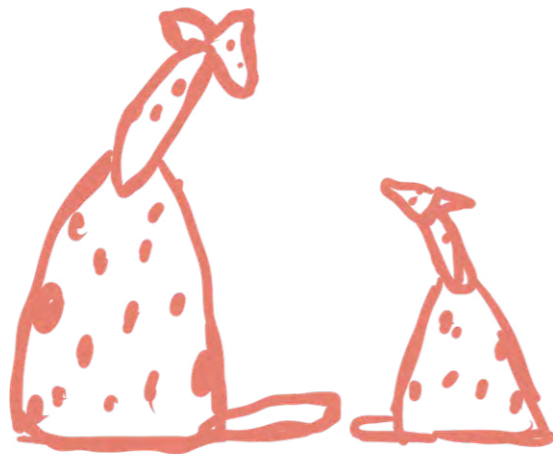
Piirtäkää, muovailkaa tai askarrelkaa Kirahvi Mainiolle kiva kaveri.

Leikkikää tai jutelkaa mitä Mainio tekee kaverinsa kanssa.

Mitä tapahtuu, jos heille tulee riitaa?
Miltä Mainiosta tuntuu?
Entä kaverista?

Lapsi voi ottaa kuvan Mainion kaverista ja kertoa tarinan sen pohjalta.
Kirjoita se sanasta sanaan ylös juuri niin kuin lapsi on sen kertonut.

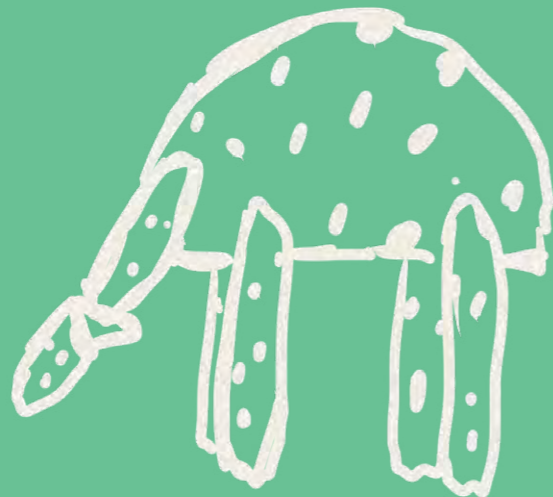
Jutelkaa myös lapsen kavereista ja tehkää pehmoleluista lapsen kaveriverkostokartta. Ottakaa kuva ja kirjatkaa ylös asiat, joita lapsi kertoo kavereistaan.

5.

MAINIO JA ZATAAR

– Väkivallasta ja siitä puhumisesta

Kirjassa *Mainio ja Zataar* kirahvi Mainio on omassa sängyssään nukkumassa, kun Mainion vanhemmat alkavat riidellä. Pelokkaana hän kuuntelee aikuisten tappelun ääniä.

Isäkirahvi rikkoo paikkoja ja karjuu. Mainio havahtuu hereille ja vetää peiton päänsä yli. Hän käpertyy peiton alle pieneksi kippuraksi ja rutistaa uninallen kainaloonsa. Tuntuu yksinäiseltä ja kauhealta. Vatsassa on kummallinen olo.

Aamulla Mainio lähtee äitinsä kanssa turvakotiin. Turvakodissa Mainio tutustuu avuliaaseen apina Zataariin. Zataarin kanssa hän juttelee tunteistaan ja siitä, mikä ja ketkä voisivat auttaa pelottavissa tilanteissa ja hankalissa tunteissa.

”Mietitäänkö yhdessä, mikä sinua voisi auttaa?” Zataar ehdottaa.

Mainio miettii hetken ja sanoo sitten: ”Se jos kertoisin äidille ja äiti voisi vaikka halata.”

”Poliisitkin voivat auttaa. Ne ovat kiltejä ja niillä on siniset vaatteet.”

”Ja joskus auttaa se, kun voi ihan vaan levätä. Aikuiset voisi jaksaa odottaa kauemmin, että uskallan puhua.”

Valitettavan monet lapset joutuvat kohtaamaan elämänsä aikana väkivaltaa. Väkivallan kokemukset ja niiden jättämät jäljet kulkevat usein lapsen mukana aikuisuuteen saakka. Väkivalta ja sen uhka ovat pelottavia ja luovat turvattomuutta.

Väkivallan jäljet

Lapsi voi yrittää sulkea väkivallan kokemukset ja niiden aiheuttamat tunteet sisälleen kaikkien ulottumattomiin. Vaihtoehtoisesti ne voivat näkyä lapsen käytöksessä monenlaisina oireina.

Moni tämän kirjan teemojen keskusteluissa mukana ollut kokemusasiantuntija toi esiin, että heidän kanssaan ei koskaan käyty läpi väkivaltatilanteita, joita he olivat joutuneet kohtaamaan. Heidän kanssaan ei koskaan otettu suoraan puheeksi niitä väkivaltaisia olosuhteita, joiden keskellä he elivät, vaikka nuo asiat olivat aikuisten tiedossa. Heistä tuntui lohdulliselta ajatukselta, että nyt on tehty väkivaltaa käsittelevä kirja, jonka avulla asioista voidaan puhua lastenkin kanssa.

”Väkivaltatilanteisiin ei koskaan palattu kanssani. Se oli elämää väkivaltatilanteesta seuraavaan. Ei ollut mitään tavoitteellista toimintaa minun auttamiseeni.”

”Lapsi tarvitsee käsittelyä. Itse olen ollut tosi yksin niissä väkivaltatilanteissa. Kunpa rohkaistuttaisiin puhumaan niistä tilanteista lapsen kanssa. Edes joku aikuinen ottaisi asian puheeksi, ei siinä tarvitse olla mikään ammattilainen.”

Lapsen näkökulmasta asiat vain tapahtuvat, jos niitä ei yhdessä sanoiteta ja käsitellä.

”Itselle ei ole noissa tilanteissa edes kerrottu, että mitä nyt tapahtuu, eikä niihin ole ollut mitään toimintamallia. Vaikka aikuisetkaan ei tietäisi mitä seuraavaksi tapahtuu, niin kuitenkin lapselle pitäisi jotenkin sanoittaa, mitä nyt tapahtuu tai kuka tulee olemaan lapsen elämässä lähipäivinä.”

Lapsi voi olla todistamassa hyvinkin pelottavia ja traumaattisia asioita. Joskus lapsen kokemusta saatetaan vähätellä, jos lapsi ei ole itse ollut suoraan väkivallan kohteena. Pelottava ja kauhistuttava tilanne voi kuitenkin jäädä todella syvälle lapsen mieleen, jos on joutunut todistamaan jonkun läheisen kokemaan väkivaltaa.

”Mua puhuttelee Zataar-kirjassa kuva, jossa isä riehuu. Herää aina ajatuksia ja omat kokemukset väkivallasta. Minuun itseen ei kohdistunut suoranaisesti väkivaltaa, mutta olen nähnyt niitä tilanteita ja ne on tuntuneet lapsena kauhean isoilta ja pelottavilta asioilta. Niihin on aikuisten kiinnitettävä huomiota: jos on joutunut näkemään ja kokemaan asioita, se on vakavaa.”

Aikuinen: ”Oliko äitiä sattunut?”

Lapsi nyökkää.

Aikuinen: ”Pitkö Mainio soittaa jollekin?”

Lapsi nyökkää: ”Mainio soittaa.”

Aikuinen: ”Kenelle?”

Lapsi: ”Poliisille.”

Leikki jatkuu. Poliisi soittaa ovikelloa. Mainio menee avaamaan.

Lapsi: ”Tulkaa sisään. Mun isän pitää poistua, se on liian ilkeä.”

Lapsi Zataar-kirjan kehittäjätapauksissa

Mikä helpottaa lapsen oloa?

Lasten omissa väkivaltaan liittyvissä kehittäjätapauksissa lapset puhuivat aikuisen roolista lapsen auttajana, lohduttajana ja kuuntelijana. Aikuisen antama halaus voi lasten mielestä auttaa. Poliisien koettiin tuovan turvaa.

”Thanaa, että kirjassa on mietitty sen kautta, että mikä auttaa, kun on huono fiilis tai kummallinen olo. Tai et kuka vois auttaa.”

Kehittämistöiminnassa mukana olleiden lasten yksi esiin tuomista tärkeistä näkökulmista oli se, että aikuisella pitäisi olla aikaa odottaa, jos ei lapsi heti saa sanottua ääneen ajatuksiaan ja tunteitaan. Aikuinen voi tarjota keskustelun mahdollisuuksia useaan kertaan, vaikka juuri tarinoiden tai leikkien avulla. Ehkä jollain noista kerroista lapsi uskaltaa avautua. Kiirehtiminen ei auta.

”Kiireettömyys on supertärkeä. Koska hiljaisuus voidaan tulkita väärin niin, että lapsella ei olisi sanottavaa, vaikka kyse on siitä, että lapsen pitää ensin saada makustella ja kokea olonsa turvalliseksi voidakseen kertoa. Aikuisella tulisi olla aikaa ja tahtoa olla kärsivällinen ja odottaa, että lapsi voi puhua.”

”Että lapselta kysyttäisiin, mikä häntä auttaa siinä hetkessä. Tai että mitä hän haluaisi seuraavaksi tapahtuvan. Jotta lapsi tulisi kuulluksi siinä hetkessä.”

Kannatteleva aikuinen uskaltaa kohdata rohkeasti lapsen kokeman väkivallan sekä antaa lapselle tunteen siitä, että hänet otetaan vakavasti ja että häntä ollaan valmiita auttamaan. Näin syntyy luottamus siitä, että lapsi voi aina kertoa kokemastaan aikuiselle eikä aikuinen pelästy, vaan auttaa lasta.

Lapsi tarvitsee myös sen sanoittamista, että väkivalta ei ole koskaan hyväksyttävää. Toista ei saa vahingoittaa, ja jokaisella on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen. Niin lapsilla kuin aikuisillakin.

”Olisin kaivannut sitä, että mulle olisi silloin lapsena kerrottu, että mikä on ok ja mikä ei ok. Olin elänyt väkivaltaisissa oloissa, jossa se väkivalta oli jokapäiväistä, eikä itselle ollut seuraavaan paikkaan mennessä mitenkään selvää, että turpaan saaminen tai turpaan antaminen ei ole ok. Se, miten lapsi määrittää tai hahmottaa väkivallan, siihen tarvitaan kasvatusta. Pitää kertoa ja opettaa, että mitä voi tehdä, mitä ei, miten saa koskea toista tai ei saa koskea.”

Lapsi kaataa kädellään kirahvi-isän.

Lapsi: ”En tykkää siitä. Sil on punaiset silmät.”

Aikuinen kysyy: ”Mitä isä tekee, kun se on ilkeä?”

Lapsi: ”Se huutaa äidille tälle.”

Aikuinen: Mitä se isä huutaa?”

Lapsi: ”En saa sanoa kiro sanoja.”

Pelle-hahmo mätkii kirahvia.

Aikuinen: Lyökö se ihan?”

Lapsi: ”Joo ja potkii.”

Lapsi Zataar-kirjaan liittyvässä

kehittäjätapauksissa

Väkivallan puheeksi ottamisen vaikeus

Väkivallasta puhuminen ei ole välttämättä helppoa aikuisellekaan. Voi tuntua hurjalta kuulla, mitä kaikkea lapsi on nähnyt ja kokenut.

”Saattaa tulla pelko, että osaanko itse aikuisena tai ammattilaisena olla lapsen kanssa siinä tilanteessa ja keskustella lapsen kanssa niistä asioista.”

”Ja voi olla myös sellaista vastuun siirtoa. Yksi sun toinen aikuinen saattaa ajatella, että juuri hänen tehtävänsä ei ole puhua niistä asioista lapsen kanssa, vaan jonkun toisen. Itse ajattelen, että ihan sama kuka aikuinen on, joka lapsen kanssa asioita käy läpi, jos vaan lapsi kokee hänet turvalliseksi.”

”Se olisi auttanut, että olisi ollut tietoa siitä, että mitä tapahtuu seuraavaksi. Ja että miten tämä tilanne helpottaisi. Että vaikka kotona oli riitaa ja sitten kohta taas asiat olivat hetken ok, mutta että lapsella olisi jokin varmuus, että hänelle ei enää tapahtuisi mitään. Ei meillä kotona voitu luvata, että enää ei kävisi niin, mutta että jos olisi kuitenkin jotain tietoa siitä, mitä seuraavaksi tapahtuu.”

”Eräissä selvityksessä luki, että aika monen mielestä on ihan ok käyttää lapsiin kuritusväkivaltaa. On vaikea keskustella väkivallasta, jos toinen on sitä mieltä, että väkivallan teko oli kasvatuksellista. Tähän liittyy paljon sellaista ympäriryöryä puhetta, että meillä aikuisilla välillä palaa pinna, kun lapset ovat niin hankalia ja venkoilee. Tai jos lapsella on jokin diagnoosi, niin on raskasta. Ei diagnoosi tai mikään venkoilu oikeuta siihen, että aikuinen saisi käyttäytyä huonosti lasta kohtaan.”

”On yleistä, että lapsi kokee kauheasti syyllisyyttä itseensä kohdistuneesta väkivallasta. Syyllisyyden tunne voi tapahtua tiedostamatta. Kun kokee, että itseä kohdellaan huonosti, syntyy johtopäätelmä, että olen arvoton. Arvottomuus voi tulla osaksi koko lapsen minäkuvaa.”

Herää myös ajatuksia, että mitä kaikkea se väkivalta on? Tunnistetaanko me erilaisia väkivallan muotoja, joita lapset joutuu kohtaamaan?”

”Miksi väkivallasta puhuminen onkin niin vaikeaa? Aikuisten tärkeä tehtävä on miettiä, ketä ne suojelee: että jos näistä ei voida puhua, suojellaanko me siinä omia tunteitamme tai kyvyttömyyttämme? Ketä me aikuiset suojellaan, jos me ajatellaan, että nämä asiat vaan jotenkin häviää, jos niistä ei puhuta?”

Ikävä väkivallan tekijää

Lapsen elämässä väkivallan tekijä voi olla samaan aikaan pelottava ja satuttava, mutta myös tärkeä ja rakas. Suhde väkivallan tekijään voi lapsella olla hyvinkin ristiriitainen. Lapsi saattaa tuntea lojaaliutta vanhempaansa kohtaan, ja sijoitettuna ollessaan ikävöidä kovastikin hänen luokseen. Tunteet voivat elää rinnakkain sulkematta toisiaan pois. Lapsen voi olla vaikea sanoittaa ja itsekään ymmärtää tätä ristiriitaista oloa.

”Voi olla helpompi olla kokonaan puhumatta läheisen tekemästä väkivallasta, se on helpompi lakasta maton alle, ja puhua jostain muusta. Ne ei ole helppoja keskusteluja lapselle, kun ne läheiset ihmiset, jotka satuttaa, voi silti olla tärkeitä. Ja lapsen mielessä ne on paljon muutakin kuin vain väkivallan tekijöitä.”

”Sama ihminen voi olla tärkeä läheinen ja väkivaltainen. Joku ihminen voi olla toisessa tilanteessa hyvä ja toisessa ei.”

”Kotona tilanteet voivat olla tosi kompleksisia. Ei ihme, että lapsi tuntee väkivaltatilanteissa epävarmuutta, pelkoa, turvattomuutta ja syvää yksinäisyyttä.”

”Minua mietityttää, antavatko lapsen kanssa toimivat aikuiset luvan ikävöidä sitä vanhempaa, joka ei ole läsnä ja on tehnyt pahasti. Miten puhutaan väkivallan tekijästä? Onko lupa nähdä myös hyvät asiat hänessä?”

Tärkeintä olisi, ettei lapsi joudu kantamaan kokemustaan taakkana harteillaan. Siinä kuka tahansa kuunteleva ja ymmärtävä aikuinen voi olla avuksi.

”Anteeksi pyytäminen olisi iso juttu, että se väkivaltaa tehnyt aikuinen sanoisi, että näin ei olisi saanut tapahtua ja olen toiminut tavalla, joka ei ole ok. Se olisi ollut itselle tosi tarpeellista kuulla, että aikuinen myöntää ja opettaa lapselle, että mikä ei oo ok käytöstä. Sanoisi, että nyt tapahtui jotain sellaista, mitä ei olisi saanut.”

”Aina se aikuinen ei kuitenkaan välttämättä näe, että olisi mitään anteeksi pyydettävää. Ketkä muut voisivat silloin toimia lapselle tukihenkilönä, jonka kanssa voi käsitellä asiaa, jos asioita ei pääse selvittämään läheisen kanssa ja anteeksipyyntöä ei välttämättä koskaan tule? Ettei lapsen tarvitsisi asiaa yksin kantaa.”

Väkivaltaa sijaishuollossa ja lasten kesken

Lapsi voi kokea väkivaltaa valitettavasti myös sijaishuollon aikana.

”Lastenkodissa koin voimakasta kiusaamista, koko lapsuuteni ajan. Kiusaamista oli sekä lasten että aikuisten taholta. Kun yritin kertoa siitä, minua ei uskottu tai syytettiin kantelesta. Tunsin olevani todella yksin. Koska en voinut kertoa kiusaamisesta kenellekään, vetäydyin usein yksikseni itkemään. Myöhemmin olen miettinyt, miksi aina puhutaan vain koulukiusaamisesta, mutta sijaishuollossa tapahtuvalle kiusaamiselle ei ole edes kuvaavaa sanaa olemassa.”

”Sijaisperheestä ei välttämättä pääse turvakotiin tai muualle, jos siellä on turvatonta tai väkivaltaa. Onko aihe perhehoidossa tabu?”

Lasten välistä väkivaltaa ei aina tunnisteta eikä siihen osata puuttua.

”Väkivalta voi olla myös lasten välistä, kuten koulukiusaamista tai esimerkiksi sijoitettujen lasten välistä. Itse olen sitä nähnyt ja se saattoi olla välillä tosi rajua, koulukiusaaminen on pieni termi siihen verrattuna, mitä se oli.”

”Ei ole mitään termiä olemassa edes kuvaamaan sitä. Mitä on lastenkotikiusaaminen? Mielestäni lasten välinen väkivalta on jäänyt ihan liian vähälle huomiolle. Se jättää isoja traumoja myös.”

”Sijoitetut lapset tulee erilaista ympäristöistä, eikä kaikki tiedä mikä on ok. On tärkeää käydä lasten kanssa tällaiset asiat keskustellen läpi.”

Aikuisen voi olla vaikea hahmottaa lasten välisiä valtasuhteita ja jännitteitä arjessa. Koetut väkivaltatilanteet voivat vahvistaa lapselle vääristyneitä käsityksiä siitä, miten tilanteita ratkotaan tai tunteita käsitellään ihmisten välisissä suhteissa. Aikuiselta tarvitaan viisautta ja läsnäoloa väkivaltaa kokeneiden lasten leikkihetkissä, jotta leikki pysyy turvallisesti kannateltuna ja jotta ristiriitoja opitaan käsittelemään rakentavalla tavalla lasten kesken, aikuisen tuella.

”Monet lasten kesken tapahtuvat asiat jäävät aikuisilta pimentoon, ajatellaan vaan, että lapset leikkii nätisti, vaikka näin ei olisi.”

”Lastenkodissa leikeissä oli voimakkaasti läsnä se, miten jotkut oli kokeneet seksuaaliväkivaltaa kotonaan. Kokemukset tulivat voimakkaasti leikeistä esiin. Seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneet lapset opettivat leikeissä muille, mitä olivat kokeneet, näyttivät erilaisia valtasuhteita ja vaatteet saattoivat olla poissa ja niin edelleen. Aikuisten oli vaikea jutella lasten kanssa näistä väkivaltakokemuksista ja ylipäätään näistä asioista. Jäitiin joskus niistä leikeistä kiinni ja silloin meille sanottiin, että ei saa tehdä tämmöistä, mutta ei käyty meidän kanssa läpi sitä, että miksi ei.”

Lapsuuden kokemukset seuraavat aikuisuuteen

Vaikka väkivalta poistuisi lapsen elämästä, ovat tapahtumat pitkään lapsen mielessä. Usein nämä kokemukset vaikuttavat lapsessa pitkälle aikuisuuteen saakka.

”Mulla edelleen aiheuttaa jos jonkinmoista se, kun on nähnyt ja todistanut erilaisia väkivaltaisia tilanteita lapsena. Ne vaikuttavat tänne aikuisuuteen saakka.”

”Jos olisin saanut apua nuorena tai jo lapsena, niin ne koetut asiat ei ehkä aiheuttaisi enää niin paljon kaikenlaista. Aika herkästi olen näin aikuisena esimerkiksi soittamassa hätäkeskukseen tai menen ihan paniikkiin, jos tapahtuu jotain, joka laukaisee pelon. Olen kokenut syyllisyyttä sitten siitäkin, kun koen jotkin tilanteet edelleen niin vahvasti triggeröivinä.”

”Monenlaista reagointia tulee vielä aikuisuudessakin pintaan ja ne tunteet valtaa yllättäen. Tuleekin samat tunteet yhtäkkiä pintaan kuin lapsuudessa.”

”Mulla iskee vieläkin helposti halu paeta paikalta. Edelleen nousee tunteet herkästi esiin, esimerkiksi jos näkee humalaisia ihmisiä. Ja edelleen opettelen tuntemaan ja tunnistamaan tunteita aikuisena. Sitä joutuu tekemään ison tietoisien työn. Nämä kokemukset vaikuttavat myös omaan vanhemmuuteen, että miten lasten kanssa toimii.”

”Ei itsellekään kaiken kokeman jälkeen ole helppoa aina nähdä väkivallan ja ei-väkivallan rajaa, siinä on paljon harmaata aluetta, jossa ei tiedä kummalla puolella ollaan.”

Lapsen vierellä kulkevilla aikuisilla on mahdollisuus keventää tämän kivuliaiden kokemusten kuormaa. Aikuisten tulee vaan uskaltaa olla läsnä, kuunnella ja työstää lapsen kanssa koettuja ja nähtyjä asioita.

Perhehoitajalta:

Perhehoitajana haluan viestittää lapselle, etten pelästy enkä hätäänny, vaikka lapsi toisi mitä asioita eteeni kuultavaksi ja nähtäväksi. Minä olen aikuinen ja minun tehtäväni on kannatella lasta. Minun tehtäväni on auttaa löytämään sanoja, kulkea rinnalla kokemuksissa, tukea tunteissa. Palata aiheen äärelle niin monta kertaa kuin lapsi tarvitsee. Haluan sanoa, että ei hätää, tästä selvitään kyllä.

Muistoja ja ajatuksiani väkivaltatilanteista

Olin 25-vuotias, kun pääsin ensimmäisen kerran pohtimaan lapsena näkemäni ja kokemani väkivallan aiheuttamia tunteita ja ajatuksia nuorille ja nuorille aikuisille tarkoitettussa väkivaltafoorumissa. Se tuntui helpottavalta, mutta samaan aikaan myös surulliselta. Miksei kukaan koskaan aiemmin pysähtynyt minun kanssani näiden asioiden äärelle. Miten minut voitiin ohittaa?

Esimerkiksi tilanteissa, joissa kotiimme tuli minun itseni hälyttämät poliisit ja ambulanssi paikalle, ja toinen vanhempi lähti ensihoidon mukaan ja toinen putkaan. Minä lähdin milloin minnekin, mihin nyt sosiaalityöntekijä sai minut pienellä paikkakunnalla yöksi majoitettua. Sain lainaksi puhtaan pyjaman ja iltapalaa, sitten pääsi nukkumaan. Aamulla alkoi uusi päivä ja kaikki oli niin kuin ennenkin, niin myös jatkui se tavallinen päih-teiden ja väkivallan huurruttama arki meillä kotona.

Väkivalta oli niin tavallista, että kerran, kun poliisit tulivat tarkistamaan tilannetta ja kysyivät, että onko täällä tapahtunut mitään erikoista, niin vastasin että ei ole. Nyt aikuisena vasta olen ymmärtänyt, etten edes valehdellut. Väkivalta oli ollut koko lapsuuteni läsnä, joten se oli normaalia, ei erikoista. Toisaalta, jos minulta olisi kysytty enemmän tapahtuneista asioista, olisin osannut kertoa täsmällisesti, mitä tapahtui ja kenen välillä, ja minkälaiset asiat tapahtumiin johtivat. Osasin 5-vuotiaana jo ennakoita humalaisten aikuisten käytöstä niin, että pystyin olemaan aina muutaman askeleen edellä tapahtumia. Joko omaksi turvakseni tai toisten turvaksi. Se oli selviytymiskeino, josta on ollut hankalaa mutta tarpeellista opetella pois.

Aikuisuuden kynnyksellä tilasin itselleni lapsuuttani ja nuoruuttani koskevat lastensuojelun kirjaukset. Sieltä minua jäi erityisesti vaivaamaan sosiaalityöntekijän arvio, jonka mukaan minä reagoin 'jokseenkin hysteerisesti' kotonani tapahtuneen väkivaltatilanteen jälkeen, kun sosiaalityöntekijä päätti jättää minut kotiin edelleen päihtyneiden vanhempieni kanssa. Tämä on hieman ristiriitaista sen kanssa, että tosiaan, olin tottunut osaltani epäinhimillisiin ja turvattomiin elinolosuhteisiin. Kieltämättä kuitenkin sosiaalityöntekijän kommentti kuulostaa siltä, että ihan niin kuin 5-vuotiaan pitäisi reagoida näkemäänsä raakaankin väkivaltaan jotenkin hillitymmin ja rauhallisemmin, tai ainakin haluta jäädä paikalle.

Lapsuudessani ja nuoruudessani näitä väkivaltakokemuksiani ei käsitelty juurikaan esimerkiksi perheneuvolassa tai psykologilla. Silloin keskityttiin enemmän siihen hetkeen ja siinä elämätilanteessa oleviin haastaviin asioihin. Väkivaltakokemusten sivuuttaminen sysäsi niitä vain syvemmälle sielun sopukoihin. Samaan aikaan oireilin itsetuhoisuudella sekä väkivaltaisuudella sijaisäitiäni kohtaan. Olin hankala ja haastava lapsi. Koko sijaishuollon aikana olen kuitenkin saanut myös korjaavia kokemuksia turvallisista aikuisista ja arjesta sekä tavallisesta väkivallattomasta elämästä, mutta ne eivät poistaneet muistoja ja mielikuvia jo tapahtuneista asioista.

Nyt aikuisiällä lapsuuden aikaiset tapahtumat ovat tulleet yöuniini viikkojen jaksoissa, joiden aikana puren hampaistani niin lujaa yhteen, että joudun käymään hammaslääkärissä sekä hierojalla, koska niskani menevät niin jumiin, etten saa päätä käännettyksi. Olen joutunut olemaan näiden painajaisjaksojen aikana töistä pois, ja mielialani on usein voimaton näiden asioiden äärellä. Ajattelen, että minun olisi pitänyt päästä myös näiden asioiden kanssa avun piiriin jo lapsena.

Nuoreen aikuisuuteen asti on kantautunut myös vanhempieni parisuhteessa tapahtunut henkinen väkivalta – tai lähinnä sen toistamisen pelko. En ole oppinut puhumaan tunteistani tai odotuksistani suhteessa seurustelukumppaniin. Olen halunnut kaikin keinoin miellyttää ja tehdä kaiken mahdollisimman helpoksi toiselle, jotta ei vaan syntyisi riitaa tai kriisiä. Samaan aikaan olen antanut itseni ja omien tarpeideni tulla ohitetuksi, ja pahan olon kierre on ollut valtava. Paha olo on jossain vaiheessa pursunnut yli, ja katastrofi on ollut valmis. Nuorempana olen toiminut juuri niin kuin äitini, kauan paha oloani hautoen, sitten haukkuen ja solvaten sekä kaikkea muuta potaskaa huutaen. Kaikkea muuta, paitsi sitä oikeata asiaa, että minä haluan tulla nähdyksi ja kuulluksi, huomatuksi ja kosketetuksi, tai että minusta tuntuu pahalta jokin toisen tekemä tai tekemättä jättämä asia.

Nimimerkki: Väkivaltakokemukset kaiheraa vieläkin

POHDITTAVAKSI:

*Onko sinulla omassa lapsuudessasi muistoja väkivaltatilanteista, joita jouduit kohtaamaan?
Saitko apua?
Kuunneltiin sinua?
Mitä olisit toivonut?*

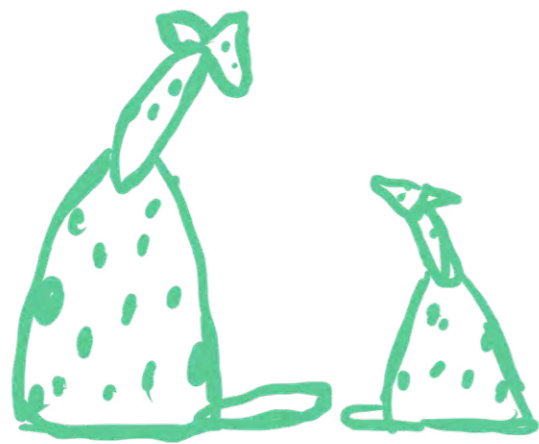
Millaisia tunteita väkivallan puheeksi ottaminen sinussa herättää?

LAPSEN KANSSA:

Lapsen kanssa voi käsitellä väkivaltaan liittyviä teemoja Kirahvi Mainio ja Zataar -kirjan kanssa. Myös Seeprojen luona -kirjan teemoissa käsitellään osin väkivallan todistamista. Tee näistä lukuhetkistä lapselle turvallinen ja kiireetön. Rakentakaa esimerkiksi yhdessä turvamaja, jossa voitte jutella rauhassa. Joskus lapsen ympärille hellästi käärity viltti rauhoittaa lasta. Lapsella on hyvä olla oma turvalelu tai unikaveri sylissä keskustelun aikana.

Juttele kirjojen kuvista lapsen tarpeen mukaan. Pohtikaa yhdessä: mitä kaikkea kummallinen olo voi tarkoittaa? Mistä olo voi johtua?

Lapsen kanssa voi myös leikkiä yhdessä ja miettiä, että mitä Mainion perheessä tapahtuu? Miltä Mainiosta tuntuu? Mikä voisi auttaa? Päätä työskentelytuokio aina johonkin lapselle mieluisaan tekemiseen. Lapsen kiittäminen ja kehuminen rohkaisee lasta.

6.

SEEPROJEN LUONA

– Kiireellisestä sijoituksesta ja väliaikaisesta asumisesta

Kirjassa *Seeprojen luona* sosiaalityöntekijä hakee Kirahvi Mainion kotoaan vastaanotto-
perheeseen lyhytaikaiseen sijoitukseen. Mainio ei tiedä, mitä on tapahtunut, ja miksi
pitää lähteä niin kiireellä.

*”Me olemme seeproja. Meidän tehtävänä on hoitaa lapsia, jotka eivät voi asua omassa
kodissa”, toinen seeproista sanoo.*

*”Sinä olet nyt meillä jonkin aikaa, kun aikuiset selvittelevät perheesi asioita. Me pidämme
sinusta huolta”, Lumipallo (Seepraperheen äiti) jatkaa.*

Seeprojen luona hänestä pidetään hyvää huolta, mutta Mainio on hämmentynyt ja hä-
nellä on ikävä vanhempiaan.

*Lumipallo auttaa Mainiota harjaamaan hampaat. Mainiolla on outo ja kummallinen olo.
Kaikki tuntuu niin vieraalta. On ikävä omaa perhettä. Kyyneleet vierivät Mainion silmistä.*

*”Ei ole mitään hätää”, Lumipallo lohduttaa. ”Aikuiset huolehtivat, että voit nähdä vanhem-
piasi. Asiat kyllä järjestyvät.”*

Yllättävä lähtö hämmentää

Huostaanotto on lapselle aina kriisi. Kiireellinen sijoitus nopeine käännteineen on lapselle vielä dramaattisempaa. Käytännössä se voi tarkoittaa sitä, että lapselle tuntemattomat ihmiset tulevat noutamaan lasta äkillisesti kesken päivän puuhien kotoa tai vaikka päiväkodista. Hänet viedään vieraiden ihmisten kotiin. Lapsi on hyvin hämmentynyt ja peloissaan. Monet erilaiset kysymykset risteilevät lapsen mielessä.

”Itsellä oli valtava epäätietoisuus siitä, mitä tapahtuu. Se oli pelottava hetki. Poliisi vain tuli kotiin ja vei minut pois. Poliisit olivat kyllä ystävällisiä, se jäi mieleen, mutta muuten oli pelottavaa eikä kerrottu oikein mitään. Ja sitten illalla piti vielä mennä yksin nukkumaan ja oli suuri huoli eikä kukaan sanonut mistään mitään.”

”Than täysin tunnistan tuon Mainion kokeman ahdistuksen ja pelon. Oli kauhea huoli, että näenkö ikinä enää tärkeää isoisää.”

”Minut on 12-vuotiaana kiireellisesti sijoitettu väkivaltaisesta ja aggressiivisestakin yhteentotosta vanhempien kanssa. Silloin omat vanhempani veivät minut sijaisperheeseen. Silloin olin niin shokissa, ettei siinä pystynyt oikein tuntemaan mitään.”

”Itselläni kyse oli omasta toiveesta tehdystä kiireellisestä sijoituksesta ja se oli siltikin tosi hämmentävää, kun ei yhtään tiennyt, että minne menee ja kauanko siellä on.”

”Eikä kukaan voinut sanoa, että kauanko siellä väliaikaisessa paikassa ollaan, ennen kuin löydetään pysyvämpi paikka.”

Lapsi kaipaa tietoa ja turvaa

Pelottavassa ja uudessa tilanteessa lapsi kaipaa lohdutusta, turvaa ja sen sanoittamista, että asiat kyllä vielä järjestyvät, vaikka nyt ei olekaan vielä tietoa, että miten ja milloin.

”Lapsi ei ehkä itse osaa, uskalla tai pysty kysymään, mutta lapsella on silti halu saada tietoa. Lapsi on täynnä kysymyksiä.”

”Olisi tärkeää, että aikuinen edes vähän sanoittaisi sitä, mistä kaikki johtuu ja sanoittaisi lapsen tunnetta. Ja että lapsi tietäisi, että näistä tullaan juttelemaan myöhemmin lisää, vaikka nyt juuri ei osattaisi sanoa tapahtumista paljon mitään.”

”Jos ei kerrota mitään syitä, miksi asiat on tapahtunut, niin voiko lapset silloin alkaa ajatella, että se onkin oma syy? Että olisi itse tehnyt jotain väärin, kun ei tiedetä eikä kerrota, miksi on tuotu vastaanottoperheeseen?”

”Lapsi syyllistää itseään todella helposti huostaanotosta, mutta sitä ei ehkä osaa itse ymmärtää tai sanoittaa silloin pienenä. Se syyllisyys vaan jää jonnekin sisälle ja kerrostuu identiteettiin ja liittyy myöhempään arvottomuuden kokemuksiin.”

”On tärkeää, että on saanut kuulla edes sen, ettei mikään ole tässä lapsen syytä. Siitä voi jäädä sellainen parantava muistijälki kuitenkin, että aikuinen sanoo, ettei huostaanotto ole lapsen syy.”

Ystävällisyys ja välittäminen auttavat

Miltä tuntuisi, jos sinut haettaisiin kotoa tai töistä yllättäen ja vietäisiin vieraaseen taloon ennestään tuntemattomien ihmisten luokse? Etkä olisi ihan varma siitä, miksi sinut on sinne tuotu tai kuinka kauan siellä tulet olemaan ja minne sieltä siirryt? Tai että saatko pitää yhteyttä perheeseesi, ystäviisi ja työ- tai opiskelukavereihisi? Tätä miettimällä voi saada pienen hitusen siitä kokemuksesta, joka lapsella kiireellisessä sijoituksessa on.

Kokemusasiantuntijoiden keskustelussa tärkeäksi nousi se, että lapselle välitettäisiin tunne siitä, että hän on tervetullut ja että hänestä tullaan pitämään huolta.

”Kirjassa on hyvää se, että seepraperhe on niin lempeä ja ystävällinen, se tuntuu tärkeältä.”

Vieraaseen perheeseen, jossa on uusia ihmisiä ja aivan eri tavat, tavarat, hajut ja äänet, voi olla pelottavaa tulla. Konkreettisilla asioilla voi kuitenkin helpottaa lapsen oloa.

”Uusille vieraille ihmisille ei ehkä edes halua tai pysty kertomaan tai kysymään mitään. Ei ole syntynyt luottamusta niihin uusiin vieraisiin ihmisiin, että uskaltaisi kertoa miltä tuntuu.”

”Kyykistyminen alemmas lapsen kasvojen tasolle ja lapseen päin katsominen voisi olla hyvä.”

”Ekana päivänä tulee paljon ihan sellaisia konkreettisia juttuja. Ylipäätään se, että kysyy lapsen toiveita. Vaikka että mitä ruokaa haluaa syödä. Niin lapselle tulee olo, että hänet otetaan huomioon.”

”Ei lapsi kovin helposti itse uskalla sanoa, mitä tarvitsee tai toivoo, mutta jos siltä kysytään se saattaa tuoda toiveensa esille.”

”Lapselle voisi myös heti sanoittaa tilanteen aiheuttamia tunteita. Vaikka että tiedän, että nyt sinulla voi olla hyvin hämmentävä olo ja tämä voi tuntua pelottavalta tilanteelta ja että se on tosi ok. Vaikka ei voisi antaa lapselle vielä mitään tietoa, voi auttaa tunteissa.”

”Tärkeintä on tilanteen selittäminen ja sanoittaminen ja ystävällisyys lasta kohtaan.”

Turvallisesti tutustumista

Tuttuuden tunne luo turvallisuutta. Kiireellisessä sijoituksessa kaikki tuttu yhtäkkiä katoaa. Se tuntuu lapsesta pelottavalta.

Lapsentahtinen eteneminen ja päivärutiineihin kiinnittyminen tuottaa jatkuvuuden tunnetta.

”Jäin miettimään lapsen pesemistä, jos lapsi tulee huonoista olosuhteista. Kun ainut lapselle tuttu asia muuttuneessa tilanteessa on ne päällä olevat vaatteet. Niin ettei kiirehdittäisi ja hoptutettaisi liikaa, vaikka lapsi haisisikin vaikka pahalle. Että hetki siedettäisiin sitä ja luotaisiin turvallista oloa eikä vietäisi suoraan pesulle ja puhtaisiin vieraisiin vaatteisiin.”

Seeprojen luona -kirjassa Mainiolle on tarjolla monenlaista ruokaa. Tarinaa kehittäneille, lyhytaikaisessa sijoituksessa oleville lapsille, se oli tärkeää. Ruokaa oli varmasti riittävästi kaikille ja Mainiolla oli myös mahdollisuus valita, mikä hänelle maistui.

Illalla Kirahvi Mainio purskahtaa itkuun. Tarinaa kehittämässä olleet, lyhytaikaiseen perhehoitoon erikoistuneet perhehoitajat kertoivat, että lasten tunteet tulevat tyypillisimmin esiin juuri iltapuuhissa. Silloin lapselle tulee mieleen koti ja oma perhe ja hänelle konkretisoituu se, että hän asuikin nyt väliaikaisesti eri paikassa kuin tavallisesti.

Lohduttaminen ja erilaisten pelkojen poistaminen nousee silloin tärkeäksi.

Eräs vastaanottoperheen perhehoitaja tiivistä asian näin: *”Sitä me toistellaan jatkuvasti lapsille, päivästä toiseen: asiat kyllä järjestyvät, ei ole mitään hätää. Lapsille on tärkeää saada kuulla se uudestaan ja uudestaan.”*

Turvallisuuden tunne rakentuu kullakin lapsella omassa tahdissaan. Lempeästi läsnä oleva aikuinen voi tukea lasta mieltä kuohuttavassa, vieraassa tilanteessa, jota lapsen on yksin vaikea käsitellä ja prosessoida.

Lohduttava leikki

Seeprojen luona –kirja päättyy Mainion ja vastaanottoperheeseen aiemmin tulleen lapsen leikkihetkeen. Lasten yhteinen leikki tuottaa iloa ja naurua.

Leikillä onkin valtava voima. Leikkien avulla lapsi saa hengähdystauon vaikeista tunteista ja ajatuksista. Leikki myös vie lapsen uudessakin tilanteessa tuttuihin elementteihin: iloon, mielikuvitukseen, leluihin ja tarinoihin.

Jos lapsella on mukana oma lelu, voi se toimia siltana ja tärkeänä turvan tuojana aiemman kodin ja nykyisen tilanteen välillä.

Tai ehkä lapsella ei ole koskaan ollut kunnollisia omia leluja ja ne ovat uusi ja jännittävä maailma.

”Ei kauheesti ole muistoja leluista, en muista, että minulla olisi ollut mitään suhdetta niihin, paitsi, kun ne katosivat. Äiti oli myynyt ne kaikki palattuani kotiin. Paitsi legot ja siksi ne ovat tärkeitä.”

”Ei mulla välttämättä ole ollut mitään leluja sijaisperheeseen muuttaessa.”

”Jos leluja on saanut, niitä ei ole aina saanut ottaa mukaan seuraavaan paikkaan.”

”Oma suhtautuminen tavaraan on kieroutunut, että ei ole aina varma, mikä on omaa ja mikä ei.”

Lelujen ja leikin avulla lapsi voi käsitellä myös vaikeita tunteita ja tapahtumia. Uni-lelu on monelle lapselle tärkeä turvan tuoja. Leikki voi olla myös pakopaikka ikävistä asioista mielikuvitusmaailmaan.

”Jollekin lelut ja pehmot voi olla tosi tärkeitä. Itsellä pehmo kulkenut pitkin matkaa mukana.”

Kaltoinkohdeltu lapsi ei välttämättä osaa tai jaksaa leikkiä. Silloin lapsi voi tarvita leikkiin aikuisen apua.

”Olin jo ala-asteella kuin teini-ikäinen, se leluvaihe jäi minulta täysin välistä. Olisin toivonut saada selata lelukuvastoa ja valkata sieltä leluja - sen sijaan, että piti kerätä kiviä pihalta ja tehdä muita pihatöitä. Otin aikuisen roolin jo lapsena.”

Paljon kokenut ja nähnyt lapsi saattaa joskus joutua aikuistumaan liian varhain vastoin tahtoaan. Vaikka lelut ja leikki olisivat lapselle yhä tärkeitä, hän saattaa hävetä, peitellä tai kieltää tarpeensa leikkiä. Joskus lapsi saattaa itse tuhota rakkaat lelunsa, joilla olisikin halunnut vielä leikkiä.

”Sijaishuoltoon muuttaessa jouduin opettelemaan taitoja ja tietoja, mitä ei muutoin olisi siinä iässä tarvinnut ja tietyt kehitysvaiheet jäivät kokonaan välistä. 10-vuotiaana olisin halunnut leikkiä, mutta jouduin peittelemään sitä. Yhteiskunnallinen paine vaikutti ja tuntui, että en saa tykätä näin paljon leluista, kun olen jo näin iso poika.”

Aikuiselle voi joskus olla vaikeaa ymmärtää lelujen merkitystä lapselle. Lelut ovat portti leikin maailmaan. Leikissä kaikki on mahdollista, eikä mikään ole sidottu aikaan tai paikkaan. Se on parhaimmillaan virvoittava maailma, jossa lapsen mieli lepää ja vahvistuu. Leikin avulla lapsi voi myös käsitellä kokemiaan vaikeita asioita.

”Leikkikää lasten kanssa. Ne kokemukset kantaa hyvin, hyvin pitkälle. Teoilla on siis merkitystä.”

”Se tuntuu tosi hyvälle, kun leikkiä tai tekee jotain kivaa. Se tuntuu parhaalle.”
Kirahvikerholainen

Väliaikaisuuden käsitteleminen

Lapsen voi olla vaikea ymmärtää, mitä tarkoittaa lyhytaikainen perhehoito. Jo siirtyminen äkillisesti uuteen paikkaan vaatii käsittelemistä, mutta yhtä lailla kysymyksiä ja tunteita herättää ajatus, että vastaanottoperheestä siirrytään eteenpäin.

Vastaanottotyötä tehneet perhehoitajat pitävät tärkeänä, että lapsen kanssa työistetään väliaikaisuutta koko lapsen sijoituksen ajan:

”Me esimerkiksi kerrotaan tarinoita toisista lapsista, joita perheessä on asunut aiemmin. Muistellaan heitä ja kerrotaan, miten kivasti heillä nyt menee toisessa paikassa. Tuodaan ilmi koko ajan, että täällä on aiemminkin ollut samalla tavalla lapsia ja kunhan aikuiset järjestelivät asiat, niin sinäkin muutat pois ja sitten tänne tulee taas uusia lapsia.”

”Lapsen kanssa on tärkeää keskustella, että MINNE eri paikkoihin täältä meiltä yleensä mennään ja MIKSI lapsi menee sinne, minne hän menee. Ei voi jäädä vastaanottoperheeseen eikä aina voi mennä sinne, minne lapsi itse ehkä toivoisi menevänsä (kotiin).”

”Ja painottaa, etteivät ne omat vanhemmat katoa mihinkään, vaan heihin saa pitää yhteyttä ja heitä tapaa jatkossakin.”

”Jos lapsi menee pitkäaikaiseen sijoitukseen, kerron yleensä asian niin, että saat uuden perheen ja sitten sinulla on kaksi kotia ja kaksi perhettä.”

”Lyhytaikaisessa sijoituksessa sitä päätöstä on osattu odottaa ja sitä on työstetty alusta asti. Puhutaan, että olet täällä meillä, kunnes asioita saadaan selvitettyä. Siihen on helppo palata ja sanoa, että no nyt ne on saatu selvitettyä.”

”Perhehoitajana puhun kannustavasti ja ihanasti uudesta perheestä, jos lapsi menee pitkäaikaiseen sijoitukseen. Siinä kun voi kestää, ennen kuin perhe löydetään. Sanon yleensä, että nyt etsitään juuri sinulle sopivaa, ihanaa perhettä.”

”Lapsen vanhempia yleensä tavataan lyhytaikaisessa sijoituksessa tiiviistikin. Jos lapsi ei palaa vastaanottoperheestä kotiinsa, voi tulevaa muuttoa sijaisperheeseen työstää myös puhumalla asioista yhdessä. Tuoda esiin, että sinun äiti ja isi rakastaa sinua kovasti, mutta nyt he eivät pysty pitämään sinusta huolta, joten siksi sinun on hyvä asua toisessa perheessä.”

Muutto sijaisperheeseen

Lyhytaikaisesta perhehoidosta pois lähteminen on tärkeä taitekohta lapselle. Edessä saattaa olla paluu kotiin, siirtyminen perhekuntoutukseen tai muutto sijaisperheeseen tai läheissijoitukseen. Oli kohde mikä tahansa, se mullistaa jälleen lapsen elämän ja arjen uusiksi.

Lyhytaikainen sijoitus voi kestää kuukausia, ja se on lapsen elämässä pitkä aika. Mitä pienempi lapsi, sitä tiiviimmin hän on jo ehtinyt kiinnittyä perheen arkeen ja toimintatapoihin. Lapsi on myös voinut kiintyä perhehoitajiin sekä mahdollisiin toisiin sijoitettuihin lapsiin, sijaissisariin, lemmikkieläimiin tai vaikka kodin leluihin tai pihapiiriin.

Uusi muutos palauttaa lapsen mieleen epävarmuuden, pelon ja huolen.

Turvallinen siirtymä pitkäaikaiseen sijaisperheeseen alkaa siitä, että lapsen kanssa suunnitellaan muuttoa uuteen paikkaan, tutustutaan rauhassa uuteen perheeseen ja käydään läpi sitä, mitä tunteita ja millaisia mietteitä lapsessa herää.

Ehkä uudessa kodissa on jotain kivaa odotettavaa, vaikka lemmikkejä tai muita lapsia. Ehkä lapsen uuden kodin huone herättää kivoja ajatuksia ja unelmia. Aikuisen tuella lapsi voi mielikuvamatkailla tulevaisuuteen ja rakentaa mielessään turvallista polkua vastaanottoperheestä uuteen kotiin.

Jos lapsi palaa takaisin omaan kotiinsa, voi paluu väliaikaisesta sijaisperheestä tapahtua hyvin nopealla tahdilla. Silloinkin on hyvä pysähtyä käymään lapsen kanssa läpi se, mitä on tapahtumassa ja miltä se hänestä tuntuu. Mitä lapsi miettii? Mistä lapsi unelmoi, mitä hän toivoo tai pelkää? Lapsen kanssa voi käydä myös läpi sitä, millaista oli asua sijaisperheessä. Pieni läksiäisjuhla, esimerkiksi pannukakkujen tai muiden herkkujen kera, tukee lapsen lähtöä eteenpäin myönteisissä tunnelmissa.

Seeprojen luona -kirjan lopussa on kolme erilaista lähtökuvaa, joiden avulla voi käsitellä lapsen muuttoa uuteen paikkaan. Yhdessä kuvassa Mainio muuttaa takaisin kirahvivanhempiensä luokse, toisessa kuvassa hän menee sijaisperheeseen ja kolmannessa hän muuttaa läheissijoitukseen.

Tärkeää on välittää toivoa ja uskoa tulevaisuuteen. Jotenkin kaikki aina järjestyy.

Perhehoitajalta:

Lapsen kanssa eletään nyt ja tässä. Mukana kulkee kuitenkin menneisyys kokemuksineen ja tulevaisuus, joka on täysin avoinna. En voi tietää itsekään, kuinka kauan lapsi on luonani tai millainen polku hänelle rakentuu. Palaako hän kotiinsa vai meneekö pysyvään, uuteen kotiin? Joutuuko hän kokemaan nämä elämää järjestyttävät siirtymät vielä monta kertaa vai saako hän kasvurauhan pysyvässä paikassa? Saako hän hyvän elämän? Voin vain toivoa parasta ja ladata lapseen turvallisuutta, toivoa ja uskoa juuri sen ajan, jonka vietämme yhdessä.

Kiinnitän arkemme päivän rytmeihin, kasvatan luottamusta jatkuvuuteen sillä, että ruoka tulee ajallaan, hampaat pestään illalla ja yöllä levätään. Välissä leikitään, hassutellaan, ulkoillaan, luetaan. Ollaan yhdessä. On itsekkin luotettava siihen, että annettu ja saatu rakkaus jää ja pysyy lapsen elämässä, kävi mitä kävi. Milloinkaan ei ole mennyt hukkaan annettu halaus, lämmin katse, pieni kosketus, yhdessä koettu seikkailu. Hyvästä jää jälki, joka kantaa. Siihen luottaen annan hoivaa ja huolenpitoa.

Ajatuksiani lyhytaikaisesta sijoituksesta

Olen lapsena lähtenyt kotoa monesti kohti tuntematonta lyhytaikaista sijoituspaikkaa, joskus poliisin turvaamana ja joskus päiväkodista kesken päivän sosiaalityöntekijän haettua minut.

Lähdön hetket ovat tuntuneet monenlaiselta, riippuen tilanteesta, josta olen lähtenyt. Kotoa lähtiessä muistan olleeni monesti helpottunut, sillä siihen hetkeen saakka olen useimmiten joutunut näkemään ja kokemaan sellaista, mitä en kenenkään lapsen tai välttämättä aikuisenkaan toivoisi joutuvan todistamaan ikinä. Toisaalta lähdön hetkellä kuitenkin on jäänyt aina huoli vanhempien pärjäämisestä. Entä jos he poissa ollessani tappelevat, niin kuka siihen väliin sitten menee, tai kuka juoksee naapurin puhelimeen soittamaan apua?

Tilanteet ovat tulleet eteen niin yhtäkkiä, että pienellä paikkakunnalla ei ihan heti edes löytynyt paikkaa, johon olisin voinut mennä. Olen odotellut paikkaa muun muassa terveyskeskuksen päivystyksessä. Muistan kuitenkin vähintään viisi eri perhettä tai kotia, johon olen päässyt turvaan joko yhdeksi yöksi tai useammaksi viikoksi. Näistä perheistä tai paikoista minulla ei ole ollut juurikaan mitään tietoa, edes matkatessani sinne. Joka koti on kuitenkin jäänyt mieleen siitä ensikohtaamisesta ovella, ihmisten kasvot, ilmeet, äänet ja sanojen painotukset. Jopa tuoksut, ruoan tai puhtaan pyykin. Kaikki ne ovat elävästi mielessäni, vaikka olen ollut silloin vasta 4–5 vuotias. Muistan näistä perheistä ja kodeista myös sen, että oli kummallista, kun kysyttiin esimerkiksi iltapalasta tai iltasandusta, tai että minkä värisen pyyhkeen haluan iltapesulle. Kaikkinensa erilaiset iltarutinit tuntuivat oudoilta, kun en ollut moisiin tottunut.

Muistan, että tämmöiset yksittäisetkin asiat, joihin sain vaikuttaa, tuntuivat sillä hetkellä siltä, että olen tärkeä. Ja että minä saan valita. Ja että minulla on jotain, mistä valita.

Ihan tosi lämmöllä muistan nukkumaan käymistä, kun vieraat kädet silittivät päätäni ja kertoivat, että voin nukkua tämän yön ainakin aivan rauhassa. Ja vielä kivempaa oli, jos aikuinen kävi viereeni pötköttämään ja juttelemaan vielä hetkeksi, aivan sama mistä, mutta kunhan jutteli. Juttelu vei ajatukseni muihin mietteisiin kuin vaikkapa pelkoon vanhempien tilanteesta tai kotiin jääneen rakkaan koiran voinnista. Ja sitten, kun aikuinen sanoi, että kaikki tulee järjestyseen lopulta, jotenkin siihen kuitenkin luotti, vaikka samaan aikaan tiesi, ettei tuo aikuinen tiedä yhtään mitään siitä kaikesta, mitä kotona tapahtuu tai mitä minulle tulee jatkossa tapahtumaan.

Kaikki eri perheet ja kodit ovat edelleen mielessäni ja sydämessäni, sillä ne ovat tarjonneet minulle edes pienen – tai vähän isommankin hetken – sellaista aikaa, jossa minä olen saanut olla lapsi, ja aikuiset ovat huolehtineet minusta. Se on minun varhaislapsuuskokemuksissani hyvin spesiaalia.

Nimimerkki: Kiitollisena ja aina muistaen

POHDITTAVAKSI:

Miltä tuntuisi, jos pihaasi ajaisi eräänä päivänä auto, jossa olisi sinulle vieraita aikuisia? He ottaisivat sinut mukaan ja veisivät uuteen paikkaan. Sinua ehkä pelottaisi, etkä tietäisi yhtään, mitä tapahtuu – ja miksi. Vastassa olisi kyllä ystävällisiä ihmisiä, jotka puhuisivat sinulle lempeästi ja lupaisivat hoitaa sinua, kunnes asiat järjestyisivät. Mutta mielessäsi olisi miljoona kysymystä, eikä kukaan tuntuisi tietävän vastauksia. Sinulle sanottaisiin, että olisit täällä nyt jonkin aikaa. Kaikki tuntuisi vieraalta. Sinulla olisi ikävä omaa perhettäsi.

*Mitä mahtaisit mieltä?
Miten sopeutuisit ja kotiutuisit uuteen?
Mikä helpottaisi oloasi?*

LAPSEN KANSSA:

Rakentakaa tai piirtäkää seeprojen talo, jossa Mainiota hoidetaan.

Piirtäkää kuva Mainion omasta kodista ja perheestä.

Miksi Mainio vietiin seeprojen luo?

Millaista siellä on?

Mitä Mainio mieltii?

Miksi Mainiota pelotti?

Keskustelkaa lapsen kanssa, miksi hän on lyhytaikaisessa perhehoidossa/vastaanottoperheessä.

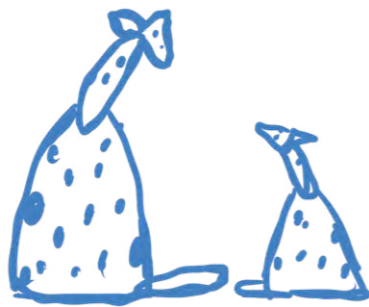
Miltä se lapsesta tuntuu?

Mitä väliaikaisuus tarkoittaa?

Keskustelkaa siitä, mitä lapsi ajattelee siirtymisestä uuteen paikkaan.

Millaisia toiveita lapsella on tulevaisuuden suhteen?

Mitä lapsi haluaisi kertoa itsestään uudelle perheelle?

7. JUURISTA JA UNELMISTA

Omien juurien vaaliminen on sijaishuollossa asuvalle lapselle tärkeää. Se, että tietää, mistä tulee ja mihin kuuluu, on erityisen merkityksellistä, jos elämäntarinassa on ollut paljon muutoksia ja yhteydenpidon katkoksia. Suvusta voi löytyä lapselle muitakin tärkeitä henkilöitä kuin omat vanhemmat. Lapsena juuria ja läheisiään ajattelee vielä melko konkreettisesti ja käsillä olevasta hetkestä käsin. Nykyhetki on lapselle konkreettista, menneisyys ja tulevaisuus tuntuvat kaukaisemmilta.

“Suhteen tukeminen syntymävanhempiin on tärkeää samalla, kun saa kokea kuuluvuutta nykyiseen sijaisperheeseen. Mihin ja keihin ikävä suuntautuu, sekin voi muuttua matkan varrella. Tärkeää lapselle on lupa tuntea.”

Suvun historian ymmärtäminen tuo tuttuutta ja turvaa. Myös myöhemmin nuoruudessa ja aikuisuudessa juuriinsa tutustumisen kautta voi löytää selityksiä omiin ja lähisuvun elämän varrella tapahtuneisiin asioihin. Joskus sijaishuollossa asunut lapsi pääsee tutustumaan juuriinsa vasta aikuisuudessa. Tällöin on mahdollista, että läheiset sukulaiset ovat jo menehtyneet. Tämä on yksi syy siihen, minkä vuoksi olisi tärkeää pitää tietoisuutta lapsen juurista läsnä koko lapsuuden ajan, osana lapsen omaa elämäntarinaa.

“En ollut tiennyt, että olen ollut tekemisissäni toisen vanhemman puolen suvun kanssa jo lapsena. Kukaan ei koskaan kertonut minulle heistä mitään. On ollut tosi tärkeää nyt myöhemmin oppia tuntemaan omia sukulaisia. Juurien tunteminen on tuonut myös selityksiä vanhempien elämänpolkuun ja lisännyt sitä kautta ymmärrystä omaan elämänhistoriaani.”

Elämänpolun mahdolliset aukkokohdat ja kysymysmerkit nousevat lapsen aikuistuessaan uudestaan ja uudestaan esiin. Eheän elämäntarinan rakentumista tukee se, että tieto lapsen tarinasta, kasvusta ja kehityksestä seuraa häntä myös mahdollisissa sijaishuoltoapaikkojen vaihdoksissa.

Pienenkin lapsen kanssa voi käsitellä monimutkaisiakin asioita, kun sen tekee lapsentahtisesti ja lapsen kanssa yhdessä pohtien. Puhuminen vähentää tunnetta, että omassa itsessä ja omassa elämässä olisi jotain salattavaa tai hävettävää.

“Muistan itse, kun koin asuinpaikkani ja elämäntilanteeni olevan suuri salaisuus. Ja se ei rajoittunut vaan lapsuuteen, vaan vaikutti myös nuoruuteen ja varhaiseen aikuisuuteen. Muistan elävästi sen hetken, kun viimein tunnustin menneisyyteni lähimmille ystäväilleni uudessa kaupungissa ja kerroin, missä olen asunut ja millaisesta taustasta tulen. Ja yllätyin ystävien reaktiosta. Se ei ollutkaan heille mikään iso asia. Vastoin pahimpia pelkojani, sainkin osakseni ymmärrystä ja minuun suhtauduttiin edelleen samoin kuin aiemminkin. Mikään ei muuttunut.”

“Nyt kun mietin tuota kaikkea, toivon, että näistä asioista olisi puhuttu avoimesti jo paljon aikaisemmin. Ettei olisi ollut salaisuuksia tai tunnetta jostain epämääräisestä isosta, pahasta ja kielletystä, jolle ei löytynyt sanoja ja jota piti hävetä. Jos oma elämänpolkuni olisi ollut aina luonteva osa itseäni ja olisin voinut keskustella siitä avoimesti lähellä olevien aikuisten kanssa elämäni eri vaiheissa, olisin välttynyt varmasti paljolta tunnettaakalta ja turhalta häpeältä.”

Unelmille tilaa

Matka oman näköiseen elämään kaipaa polttoainekseen toivoa ja uskoa omiin mahdollisuuksiin. Unelmat kantavat ja voivat johdattaa elämässä hienojen asioiden, ihmisten ja kokemusten äärelle.

Jotta lapselle muodostuu realistinen ja oikeanlainen kuva omasta itsestään ja omista kyvyistään, tarvitsee hän turvallisen ja vastuuta ottavan aikuisen kulkemaan vierelleen ja käsittelemään lapsen kokemuksia, esimerkiksi tarinoiden, leikin ja taiteen keinoin. Me kaikki haluamme tulla nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi omana itsemme. Tämä käsitys ja tunne jää kokematta, jos lapsen vaikeimmista kokemuksista vaietaan.

Arjen hyvissä hetkissä ja positiivisissa kokemuksissa lapselle muodostuu kuva, että hän on oma ainutkertainen ja arvokas itsensä juuri sellaisena kuin on. Silloin syntyy tilaa ymmärrykselle, että se kuka minä olen, ei määriy vain niistä asioista, joita minulle on tapahtunut tai millaisia olosuhteita tai ihmissuhteita kasvuympäristössäni on ollut.

“Jotta pystyin kokemaan kiitollisuutta, vaati se sitä, että kanssani oli käsitelty elämän vaikeita tapahtumia.”

Vaikeistakin menneisyyden kokemuksista voi selvitä ja elää hyvää elämää. Jos asioita ei ole pystynyt käsittelemään lapsuudessa, on niiden käsitteleminen mahdollista vielä aikuisuudessakin esim. terapian avulla.

“Ottakaa lapsen elämäntarina käsittelyyn jo heidän lapsuudessaan. Kuljettakaa sitä mukana luontevana osana heidän lapsuuttaan. Se on paljon helpompi ja kevyempi vaihtoehto kuin se, että kaikki tulee vastaan vasta aikuisuudessa. Asiat menevät joskus pieleen ja kukaan meistä ei ole täydellinen, mutta se mikä on hienoa, on, että meillä on kuitenkin osaaminen ja taito muuttaa asioiden suuntaa, korjata niitä. Kun työ aloitetaan jo lapsen ollessa pieni, on sillä vakaampi pohja. Mutta on tärkeää myös muistaa, että koskaan ei ole liian myöhäistä. Ei kenenkään kohdalla.”

Tavallisten asioiden erityinen tärkeys

Miksi tavalliset asiat ovat lapselle tärkeitä, jopa elintärkeitä asioita? Miten koettu nälkä, väkivalta, turvaton nukkuminen, epävakaa arki vaikuttavat lapsessa, vielä aikuisuudessakin? Traumaattiset muistot ja tilanteet, joista selviäminen on vaatinut lapselta ääriarjojensa yli toimimista, eivät lakkaa olemasta ja vaikuttamasta, vaikka niitä kuinka yrittäisi unohtaa.

Kirjan tarkoitus on avata ikkunoita ja lapsen kokemusmaailmaan. Kun meissä on rohkeus kohdata lapsi kokonaisuudessaan, juuri niine kokemuksineen ja elämänpolkuihin ja juuri sinä ainutlaatuisena ihmisenä, joka hän on, on se iso askel. Se itsessään on merkittävää.

Meidän ei tarvitse osata kaikkea, ei tietää valmiita vastauksia, ei muistaa jokaista oppia. Läsnäolo, lapsen ja hänen elämäntapahtumiensa kohtaaminen, puheeksi ottaminen sekä aito välittäminen kantavat jo pitkälle.

“Jokaisessa lapsessa on vahvuuksia, voimavaroja, unelmia ja toivoa.”

Perhehoitajalta:

Kunpa osaisin tukea kasvuasi niin, että saisit juuresi vahvaksi ja siipiesi alle uskoa, toivoa ja unelmia.

Meillä jokaisella on oma tarinamme. Harvalla se on sileä ja särötön. Menneisyyden työstäminen on pitkä prosessi, usein tunteikas ja välillä raskaskin. Yleensä siinä auttaa, jos sitä matkaa rohkaistuu jakamaan toisen kanssa. Jos siis sallit, olen mielelläni käytettävissä: kuulevana korvana, pohdiskelukaverina, luotettavana aikuisena, lohduttajana. Nyt ja tässä.

Edessä on koko tulevaisuus ja kaikki hyvä on mahdollista.

Ajatuksiani unelmista

Unelmoin lapsena todella paljon. Unelmiani siivittivät musiikki sekä lukemani kirjat, joiden maailmaan uppouduin päivittäin tuntikausiksi. Ilman unelmiani ja haaveitani en tuskin olisi selviytynyt lapsuuteni rankoista kokemuksista.

Unelmoin lapsena ihan tavallisista asioista. Siitä, että myös minulla olisi tavallinen ja turvallinen koti, sellainen, joka päiväkotij- ja luokkavereillanikin oli. Lapsena en nähnyt muiden kotien ongelmia. En nähnyt sitä, että monissa muissakin perheissä käytettiin alkoholia tai että perheen isä oli vankilassa. Kaikki nuo muut kodit näyttivät silmissäni vain hyviltä ja onnellisilta.

Toivoin, että minullakin olisi koti, jossa olisi hyvä olla. Suurin unelmani oli se, että lähisukulaiseni eivät enää joisi alkoholia ja riitelisi niin kovaäänisesti. Että he pystyisivät lähemään kanssani leikkipuistoon tai luistelemaan tai että he jaksaisivat pelata kanssani lautapeliä. Toivoin, että ei tarvitsisi enää pelätä. Että saisin käydä turvallisesti illalla nukkumaan. Toivoin, että perheeni olisi kunnollinen ja vähemmän hävettävä.

Nämä unelmani eivät juurikaan toteutuneet. Vain hetkittäin sain pieniä pilkahduksia siitä, millaista olisi, jos nuo unelmat toteutuisivat. Joskus vanhempani tai isovanhempani jaksoivat lähteä kanssani puistoon lähibaarin sijasta. Joskus isoäitini leipoi kanssani pullaa ja laittoi papiljotteja myös minun hiuksiini. Niinä hetkinä tunsin, että minun oli hyvä olla.

Unelmoin nuoruudessani myös rakkaudesta, omasta perheestä sekä lapsista, joille voisin tarjota hyvän kodin. Sellaisen kodin, jollaista itselläni ei koskaan ollut. Unelmoin lisäksi seikkailuista maailman ääriin, vieraista maista, vieraiden kielten oppimisesta ja uusiin kulttuureihin tutustumisesta.

Näistä unelmistani monet ovat toteutuneet. Olen saanut omia lapsia, joista olen löytänyt sisällön ja merkityksen elämääni. Olen perustanut oman kodin, jossa on turvallista olla. Lasteni ei tarvitse pelätä samoja asioita kuin itse jouduin pelkäämään lapsena. Parasta tässä kaikessa on se, että samalla, kun olen elänyt unelmaani ja kasvattanut lapsiani, olen kasvanut ja oppinut valtavasti myös itse.

Olen päässyt myös seikkailemaan ja matkustamaan maailman ääriin ja takaisin. Olen päässyt asumaan ulkomailla, tutustumaan uusiin kulttuureihin ja oppinut puhumaan monia eri kieliä. Maailman ääristä löysin upeita kokemuksia ja uusia ystäviä. Opin, että elämä ja ihmiset ovat pohjimmiltaan aika samanlaisia kaikkialla. Matkustellessani olen oppinut samalla myös paljon itsestäni.

Kaikesta tästä huolimatta joku epämääräinen ontto ja tyhjä olo on seurannut mukana näihin päiviin saakka. Sitä oloa täyttääkseni olen yrittänyt hakea jotain vielä enemmän, jostain vielä kauempaa. Elämä on ollut ihan hyvää aikuisuudessa, mutta silti olen tuntenut vahvasti, että siitä on puuttunut jotain oleellista.

Vasta viime aikoina olen aidosti ymmärtänyt, että onni löytyy jostain paljon lähempää. Tunteakseni oloni onnelliseksi, ei tarvitsekaan aina matkustaa maailman ääriin ja toteuttaa mitään huikempia unelmia. Joskus suurin onni on pysähtyä tähän hetkeen, ottaa lapset kainaloon, kätkeytyä yhdessä sohvan nurkkaan herkutellen ja lempiohjelmia telkkarista seuraten. Suurin onni löytyy juuri tästä hetkestä, ihan läheltä. Se on läsnä läheisten ja rakkaiden ihmisten kanssa yhdessä arkea jakaen ja koki.

Lapselle on tärkeää välittää tieto ja ymmärrys siitä, että oli hän lähtöisin minkälaisista lähtökohdista vain, elämän suuntaa on aina mahdollista muuttaa. Elämällä on vielä paljon hyvää tarjottavanaan. Oma menneisyys on tietenkin aina läsnä ja vaikuttaa meissä kaikissa. Onneksi elämän polkumme ja unelmien toteutumiseen vaikuttaa kuitenkin niin moni muukin asia. Menneisyys ei täysin määritä tulevaisuutta. Tulevaisuus ja unelmat sekä niitä kohti pyrkiminen ovat asioita, joihin voimme itse vaikuttaa lähtökohdistamme huolimatta. Kaikki on mahdollista.

Me aikuiset olemme erittäin tärkeässä roolissa lapsen unelmiin uskomisessa ja niiden kannattelussa. On tärkeää voida ja saada unelmoida. Unelmia voi saavuttaa ja ne voivat myös muuttaa elämän varrella. Uusia unelmia syntyy vanhojen unelmien raunioille. Toivon, että kenenkään lapsen kyky unelmoida ja uskoa tulevaisuuteen ei koskaan sammuisi.

Nimimerkki: Unelmoija

Tekstissä olleet viittaukset:

Terästö, Kristiina. (2020). Minä-oman elämäni Mainio. Teoksessa Paaso & Vario (toim.) Kirahvit – kurkistuksia pienten lasten kanssa tehtävään lastensuojelun kehittämistyöhön. 2020, 48

Terästö, Kristiina. (2020). Kokemusasiantuntija Kirahvityössä. Teoksessa Paaso & Vario (toim.) Kirahvit – kurkistuksia pienten lasten kanssa tehtävään lastensuojelun kehittämistyöhön. 2020, 49- 52

Lue, miten Kirahvi Mainion kirjasarja tehtiin:

Kirahvit – kurkistuksia pienten lasten kanssa tehtävään lastensuojelun kehittämistyöhön, verkkojulkaisu:
<https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2020/05/Kirahvit-julkaisu-2020.pdf>

**Kirahvi Mainion satukirjat ja muut tuotteet ovat tilattavissa
Pesäpuun verkkokaupasta**
<https://verkkokauppa.pesapuu.fi>

”Se mitä tapahtunut jo 2-vuotiaana, vaikuttaa vielä kolmekymppisenä. Kyse ei ole höpöhöpöstä, kun puhutaan unesta, leikistä ja muista perustarpeista, kuten vaikka ruuasta, vaan ne ovat oikeasti tärkeitä asioita, jotka tulevat elämän varrella useasti kipeinä vastaan, ja jotka vaikuttavat aikuisuuteen asti.”

Lapsen perusturvallisuus ja luottamus tulevaan pohjautuu siihen, että lapsen perustarpeisiin vastataan. Kun lapsi on perustarpeisiin liittyvissä asioissa kokenut syvää laiminlyöntiä, kulkevat niiden jäljet pitkälle aikuisuuteen.

Tässä kirjassa ääneen pääsevät sijaishuollosta aikuistuneet kokemusasiantuntijat, Kirahviryhmissä mukana olleet lapset sekä perhehoitajat. Heidän kokemuksensa tarjoavat mahdollisuuden ymmärtää, miksi itsestään selviltä kuulostavat arjen asiat saattavatkin olla täynnä monia merkityksiä, pelkoja ja huolia. Ja miten oleellista on aikuisen tuki ja ymmärrys - ja rohkeus kuulla ja kohdata lapsen koko kokemusmaailma.

LASTENSUOJELUN
KEHITTÄMISYHTEISÖ